

**Стратегија за развој МСПП за
период 2023 – 2027. године, са
Акционим планом
- ПРЕДЛОГ -**

1. УВОД

У складу са Законом о министарствима („Службени гласник Републике Србије”, бр. 128/2020 и 116/2022), Министарство привреде надлежно је, између осталог, за утврђивање политика и стратегија привредног развоја и за мере економске политике за развој малих и средњих предузећа и предузетника (у даљем тексту: МСПП) и занатства.

У претходном периоду имплементирана је Стратегија за подршку развоја малих и средњих предузећа и предузетника (МСПП) и конкурентности за период 2015 – 2020. године, заједно са пратећим Акционим планом.

Са циљем остваривања континуитета јавних политика, као и на основу европског оквира и смерница за политику развоја МСПП, Министарство привреде у марту 2022. године, започело је рад на новом документу јавне политике – Стратегији за развој МСПП за период 2023 – 2027. године (у даљем тексту: Стратегија).

У мају 2022. године, Министарство привреде формирало је Радну групу за израду Предлога стратегије за развој МСПП за период 2023 – 2027. године. Радну групу чине представници оних органа државне управе који су идентификовани као релевантни за будуће правце развоја сектора МСПП у Србији. Министарство привреде руководи радом Радне групе, а чланови су представници: Министарства просвете, науке и технолошког развоја, Министарства рударства и енергетике, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарства заштите животне средине, Министарства трговине, туризма и телекомуникација, Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог, Министарства омладине и спорта, Кабинета министра без портфеља задуженог за иновације и технолошки развој. Такође, своје представнике делегирала је и Привредна комора Србије (ПКС).

Изради текста Стратегије претходила је *Ex-post* анализа ефеката спровођења претходног документа јавне политике за подршку развоја МСПП, *Ex-ante* анализа ове Стратегије, као и припрема других аналитичких докумената релевантних за креирање политике МСПП.

Свеобухватне консултације са свим заинтересованим странама спроведене су све време трајања процеса припреме текста Стратегије и обухватале су јавно-приватне дијалог са приватним сектором, локалним самоуправама, локалним и регионалним организацијама и институцијама за подршку МСПП, универзитетима, организацијама цивилног друштва. Поред тога, органи државне управе, организације јавне управе, као и експертска заједница и привредне коморе достављали су своје доприносе у писаној форми. Такође, преко портала е-Консултације, сви заинтересовани су били у прилици да дају предлоге и сугестије за нове стратешке правце развоја политике МСПП у Републици Србији.

На основу свих наведених процеса, као и сагледавања остварених резултата у претходном периоду, утврђени су полазне основе за припрему Стратегије, и формулисани правци даљег развоја сектора МСПП у наредном петогодишњем периоду.

Имајући у виду да је сектор МСПП диверзификован и обухвата различите правне форме и модалитете привредних субјеката, а како би се оптимизовала употреба језика и обезбедио континуитет са претходним развојним документима, термин МСПП који ће бити коришћен

у тексту ове Стратегије, обухвата микро, мала и средња привредна друштва, задруге и предузетнике, као и све подгрупе ових ентитета као што су жене предузетници и занатлије.

2. ПРАВНИ ОКВИР И ПЛАНСКИ ДОКУМЕНТИ И РЕЛЕВАНТНИ ЗА СТРАТЕГИЈУ

Најважнији закони који уређују услове за оснивање и рад МСПП, као и њихово институционално окружење, су:

Закон о привредним друштвима („Сл. гласник РС”, бр. 36/2011, 99/2011, 83/2014 - др. закон, 5/2015, 44/2018, 95/2018, 91/2019 и 109/2021) који уређује правни положај привредних друштава и других облика организовања привредних субјеката, а нарочито њихово оснивање, управљање, статусне промене, промене правне форме, престанак и друга питања од значаја за њихов положај, као и правни положај предузетника.

Закон о поступку регистрације у Агенцији за привредне регистре („Сл. гласник РС”, бр. 99/2011, 83/2014, 31/2019 и 105/2021) који уређује поступак регистрације, евидентирања и објављивања података и докумената који се воде у Регистру привредних субјеката, као и предмет регистрације, евиденције и објављивања у регистрима и евиденцијама које води Агенција за привредне регистре.

Закон о рачуноводству („Сл. гласник РС”, бр. 73/2019 и 44/2021 - др. закон) предвиђа разврставање правних лица и предузетника, организацију рачуноводства, рачуноводствене исправе и врсте пословних књига, услове и начин вођења пословних књига, као и извештавање о плаћањима ауторитетима власти и нефинансијско извештавање. Закон посебно уређује примену међународног стандарда финансијског извештавања за мала и средња правна лица.

Правна лица и предузетници, у смислу овог закона, разврставају се на микро, мала, средња и велика правна лица, у зависности од просечног броја запослених и пословног прихода у пословној години и вредности укупне активе утврђене на датум биланса редовног годишњег финансијског извештаја.

У микро правна лица разврставају се она правна лица и предузетници који на датум биланса не прелазе граничне вредности два од следећих критеријума: 1) просечан број запослених десет; 2) пословни приход 700.000 евра у динарској противвредности; 3) вредност укупне активе на датум биланса 350.000 евра у динарској противвредности.

У мала правна лица разврставају се она правна лица и предузетници који на датум биланса прелазе граничне вредности два критеријума из претходног пасуса али не прелазе граничне вредности два од следећих критеријума: 1) просечан број запослених 50; 2) пословни приход 8.000.000 евра у динарској противвредности; 3) вредност укупне активе на датум биланса 4.000.000 евра у динарској противвредности.

У средња правна лица разврставају се она правна лица и предузетници који на датум биланса прелазе граничне вредности два критеријума из претходног пасуса, али не прелазе граничне вредности два од следећих критеријума: 1) просечан број запослених 250; 2)

пословни приход 40.000.000 евра у динарској противвредности; 3) вредност укупне активе на датум биланса 20.000.000 евра у динарској противвредности.

Закон о ревизији („Сл. гласник РС”, број 73/2019) уређује начин обављања ревизије финансијских извештаја, обавезност ревизије, стручну оспособљеност лица и лиценце за обављање ревизије, надзор над обављањем ревизије, рад Коморе овлашћених ревизора и надзор над њеним радом, међународну сарадњу са надлежним телима у области надзора, као и друга питања у вези са ревизијом.

Уредба о правилима за доделу државне помоћи („Сл. гласник РС”, бр. 13/2010, 100/2011, 91/2012, 37/2013, 97/2013, 119/2014, 23/2021 - др. уредба, 62/2021 - др. уредба и 99/2021 - др. уредба), ближе уређује правила за доделу државне помоћи, односно за оцену дозвољености пријављене или додељене државне помоћи, ради усклађивања са садржином инструмената тумачења које су у вези са државном помоћи усвојиле институције Европске заједнице. **Посебан значај има одредба чл. 2а овог Закона која уређује мерила за одређивање малих, средњих и великих привредних субјеката.**

У смислу ове уредбе, привредни субјекти су разврстани на:

Мали привредни субјект је привредни субјект за који се утврди да има мање од 50 запослених и ако је његов годишњи промет и/или укупан годишњи биланс мањи од 10 милиона евра у динарској противвредности.

Средњи привредни субјект је привредни субјект за који се утврди да има између 50 и 250 запослених и ако је његов годишњи промет мањи од 50 милиона евра и/или укупан годишњи биланс мањи од 43 милиона евра у динарској противвредности.

Велики привредни субјект је привредни субјект који није средњи или мали привредни субјект.

За пословање сектора МСПП од значаја су закони који регулишу њихово свакодневно пословање као што су Закон о електронском фактурисању¹, Закон о фискализацији², Закон о платном промету³, Закон о девизном пословању⁴, Закон о порезу на добит правних лица⁵, Закон о порезу на додату вредност⁶ као и Закон о пореском поступку и пореској администрацији⁷.

¹ „Службени гласник РС”, бр. 44/2021 и 129/2021

² „Службени гласник РС”, бр. 153/2020 и 96/2021

³ „Сл. лист СРЈ”, бр. 3/2002 и 5/2003 и („Службени гласник РС”, бр. 43/2004, 62/2006, 111/2009 - др. закон, 31/2011 и 139/2014 - др. закон

⁴ „Службени гласник РС”, бр. 62/2006, 31/2011, 119/2012, 139/2014 и 30/2018

⁵ „Службени гласник РС”, бр. 25/2001, 80/2002, 80/2002 - др. закон, 43/2003, 84/2004, 18/2010, 101/2011, 119/2012, 47/2013, 108/2013, 68/2014 - др. закон, 142/2014, 91/2015 - аутентично тумачење, 112/2015, 113/2017, 95/2018, 86/2019, 153/2020 и 118/2021

⁶ („Службени гласник РС”, бр. 84/2004, 86/2004 - испр., 61/2005, 61/2007, 93/2012, 108/2013, 6/2014 - усклађени дин. изн., 68/2014 - др. закон, 142/2014, 5/2015 - усклађени дин. изн., 83/2015, 5/2016 - усклађени дин. изн., 108/2016, 7/2017 - усклађени дин. изн., 113/2017, 13/2018 - усклађени дин. изн., 30/2018, 4/2019 - усклађени дин. изн., 72/2019, 8/2020 - усклађени дин. изн. и 153/2020

⁷ „Службени гласник РС”, бр. 80/2002, 84/2002 - испр., 23/2003 - испр., 70/2003, 55/2004, 61/2005, 85/2005 - др. закон, 62/2006 - др. закон, 63/2006 - испр. др. закона, 61/2007, 20/2009, 72/2009 - др. закон, 53/2010, 101/2011, 2/2012 - испр.,

Такође, важну улогу играју и радно-правни прописи (Закон о раду⁸, Закон о запошљавању и осигурању у случају незапослености⁹ и др.) и прописи о безбедности и здрављу на раду (Закон о безбедности и здрављу на раду¹⁰ и његови подзаконски акти).

Закон о стечају („Сл. гласник РС”, бр. 104/2009, 99/2011 - др. закон, 71/2012 - одлука УС, 83/2014, 113/2017, 44/2018 и 95/2018) уређује услове и начин покретања и спровођења стечаја над правним лицима.

Закон о социјалном предузетништву („Сл. гласник РС”, број 14/2022) уређује појам, циљеве, начела и област деловања социјалног предузетништва, услове за стицање и престанак статуса социјалног предузетништва и друга питања од значаја за социјално предузетништво у Републици Србији.

Поред тога, правни оквир за пословање МСПП чине сви закони који имају утицаја на пословно окружење и услове пословања привредних субјеката, односно посредно утичу на рад МСПП, као што су, поред осталог, Закон о роковима измирења новчаних обавеза у комерцијалним трансакцијама¹¹, Закон о централној евиденцији стварних власника¹². За пословање МСПП релевантни су и Закон о факторингу¹³, Закон о иновационој делатности¹⁴, Закон о дигиталној имовини¹⁵, Закон о тржишту капитала¹⁶, Закон о спречавању прања новца и финансирања тероризма¹⁷ Закон о заштити потрошача („Сл. гласник РС”, број 88/2021). Сем ових, од значаја су и Закон о привредним коморама¹⁸, Закон о Агенцији за привредне регистре¹⁹, као и секторско законодавство, релевантно према делатностима које обављају МСПП.

У току израде ове стратегије, идентификовано је више од 20 других докумената јавне политике (стратегије и програми) од значаја за сектор МСПП. Једно од начела које је поштовано при изради ове стратегије је да њоме неће доћи до понављања, преклапања и дуплирања мера и активности из других докумената јавне политике, осим специфичних активности које се односе на директну финансијску подршку МСПП-а, са циљем рационализације и ефективнијег и ефикаснијег управљања њеним спровођењем. Имајући у виду да је политика МСПП вишедимензионална и мултисекторска, овом стратегијом препознати су циљеви и мере које могу бити предмет и других докумената јавне политике.²⁰

93/2012, 47/2013, 108/2013, 68/2014, 105/2014, 91/2015 - аутентично тумачење, 112/2015, 15/2016, 108/2016, 30/2018, 95/2018, 86/2019, 144/2020 и 96/2021

⁸ „Сл. гласник РС” бр. 4/2005, 61/2005, 54/2009, 32/2013, 75/2014, 13/2017 – одлука УС, 113/2017 и 95/2018 – аутентично тумачење

⁹ „Сл. гласник РС”, бр. 36/2009, 88/2010, 38/2015, 113/2017, 113/2017 – др. закон и 49/2021

¹⁰ „Сл. гласник РС” бр. 101/2005, 91/2015 и 113/2017 – др. закон

¹¹ „Службени гласник РС”, бр. 119/2012, 68/2015, 113/2017, 91/2019, 44/2021 и 44/2021 - др. закон

¹² „Службени гласник РС”, бр. 41/2018, 91/2019 и 105/2021.

¹³ „Службени гласник РС”, бр. 62/2013 и 30/2018

¹⁴ „Службени гласник РС”, број 129/2021

¹⁵ „Сл. гласник РС”, број 153/2020

¹⁶ „Службени гласник РС”, бр. 31/2011, 112/2015, 108/2016, 9/2020 и 153/2020

¹⁷ „Службени гласник РС”, бр. 113/2017, 91/2019 и 153/2020

¹⁸ „Службени гласник РС”, број 112/2015

¹⁹ „Службени гласник РС” бр. 55/2004, 111/2009 и 99/2011

²⁰ Код одговарајућих посебних циљева и мера, то ће бити нотирао и у тексту ће бити дата и релевантна повезница.

Документа јавне политике, односно стратегије и програми који се непосредно или посредно односе на мала, средња предузећа и предузетнике, посматрано по ширим областима јавних политика:

А) Привреда и конкурентност

Стратегија индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године („Сл. гласник РС”, број 35/2020) је плански документ јавне политике којим се дефинишу хоризонтална и вертикална индустријска политика, праћена подржавајућом макроекономском политиком, као претпоставке за аспирације економског раста – битно контекстуализовати МСПП у шири оквир парадигме индустријског развоја и подизање конкурентности индустрије Републике Србије

Стратегија паметне специјализације у Републици Србији за период од 2020. до 2027. године („Сл. гласник РС”, број 21/2020) посебна целина Стратегије је посвећена сектору МСПП, као и Мера - Програм финансирања развојно иновативних пројеката компанија у областима 4С (Мера 2.3.), предвиђена за микро, мала и средња приватна предузећа основана у Републици Србији која развијају технолошку иновацију за којом постоји тржишна потреба и имају потенцијал за стварање нове интелектуалне својине, као и конкурентску позицију у глобалном и домаћем окружењу.

Стратегија развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године („Сл. гласник РС”, број 125/2021) садржи више релевантних мера, Подстицање развоја тржишта предузетничког капитала (3.2.), Креирање механизма и основа за групно финансирање (3.3.), Успостављање механизма за препознавање различитих актера стартап екосистема (4.1.) и Унапређење пореског оквира за пословање стартапа (4.2). Нарочито су значајне мере Популаризација стартап културе и развој предузетничког духа (5.1.), и Унапређење међународне препознатљивости српског стартап екосистема (5.2.)

Програм економских реформи (ЕРП) за период 2022-2024. године, поред осталог, садржи структурну реформу број 14 Развој стартап екосистема, чије се активности заснивају на наведеној Стратегији развоја стартап екосистема Републике Србије. У погледу других релевантних структурних реформи, треба имати у виду СР4 Унапређење квалитета пружања јавних услуга кроз оптимизацију и дигитализацију административних поступака – е-Папир, која је преузела наставак активности из претходног Програма за поједностављивање административних поступака и регулативе „е-Папир” за период 2019-2021.

Б) Просвета, наука и технолошки развој

Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2025. године, („Сл. гласник РС”, број 10/2021)- садржи меру која обухвата подизање капацитета унутар сектора ММСП-а, јачање веза између научно-истраживачких организација (НИО) и јавних предузећа и система, као и привреде у целини.

Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године („Сл. гласник РС”, број 63/2021) садржи активности наставка подршке развоју и остваривању студијских програма по дуалном моделу, као и обезбеђивање услова за реализацију

практичне наставе. Предности овог модела и начин реализације наставе, као и водич кроз дуално образовање детаљније су представљени у публикацији „Национални модел дуалног образовања – пут у будућност Србије”, коју је објавило Министарство просвете, науке и технолошког развоја 2020. године.

В) Информационо друштво

Стратегија за развој вештачке интелигенције у Републици Србији за период 2020–2025. године („Сл. гласник РС”, број 96/2019) предвиђа Меру – Подршка стартап компанијама и МСПП у области вештачке интелигенције (Мера 3.1.)

Стратегија развоја дигиталних вештина у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године („Сл. гласник РС”, број 21/2020) у којој се констатује да мала и средња предузећа (МСП) чине тек нешто више од петине укупног броја ИТ фирми, али документ не садржи мере и активности непосредно специфичне за МСПП.

Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године („Сл. гласник РС”, број 86/2021) представља међусекторску стратегију којом се утврђују циљеви и мере за развој информационог друштва и информационе безбедности. Стратегија садржи посебну меру – Дигитална трансформација МСПП (Мера 2.3), којом је предвиђено оснивање и рад Центра за дигиталну трансформацију (ЦДТ) у саставу Привредне коморе Србије – национални хаб иновативних пракси усмерен, пре свега, ка микро, малим и средњим предузећима.

Г) Урбанизам и просторно планирање

Стратегија одрживог урбаног развоја Републике Србије до 2030. године („Сл. гласник РС”, број 47/2019) поред осталог, дефинише стратешке правце развоја, који су предвиђени и Просторним планом Србије, а у склопу којих је посебан показатељ број МСПП на 1000 становника у урбаном подручју.

Д) Запошљавање, социјална политика и равноправност

Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године („Сл. гласник РС”, бр. 18/2021 и 36/2021 – испр.) предвиђа пакет мера, који садржи меру – Подстицање креирања послова (1.3). Овом мером је предвиђено да министарство надлежно за послове привреде, Фонд за развој Републике Србије и друге институције, настави са пружањем подршке почетку пословања, али и расту и развоју већ покренутих послова у оквиру микро, малих и средњих предузећа и предузетника.

Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године („Сл. гласник РС”, број 103/2021) предвиђа меру - Успостављање системске подршке за запошљавање, развој и раст бизниса у већинском власништву жена и повећање профитабилности њихових предузетничких активности. Ова мера има за циљ да смањи родни јаз у предузетништву, повећа учешће жена у предузетништву која је резултат прилике/шансе на тржишту.

Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022-2030. године („Сл. гласник РС”, број 23/2022) ставља посебан акценат на промовисање предузетништва за незапослена лица ромске националности, односно за покретање

сопственог посла, као и додатну менторску подршку, како би се повећале шансе за одрживост покренутог посла.

Стратегија о економским миграцијама Републике Србије за период 2021-2027. године („Сл. гласник РС”, број 21/2020) предвиђа унапређење услова живота и рада у привредном и друштвеном сектору, да је потребно омогућити запошљавање кроз развој иновативног предузетништва и оснивања малих и средњих предузећа.

Стратегија унапређења положаја особа са инвалидитетом у Републици Србији за период од 2020. до 2024. године („Сл. гласник РС”, број 44/2020) у склопу које посебан значај имају мере и активности подршке предузећима за професионалну рехабилитацију и запошљавање особа са инвалидитетом.

Ђ) Омладина

Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године („Сл. гласник РС”, број 2/2015) предвиђено је, поред осталог, развити механизме за финансијску подршку младима при покретању бизниса, посебно финансирањем стартап, социјалног и иновативног предузетништва,

Е) Финансијска тржишта

Стратегија за развој тржишта капитала у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године („Сл. гласник РС”, број 102/2021) као један од разлога за доношење, наводи потребу да се обезбеди диверсификација извора финансирања, који треба да допринесе смањењу трошкова прикупљања капитала, посебно у случају малих и средњих предузећа. Развој тржишта текућих обавеза компанија, посебно факторинг трансакција, омогућава да мала и средња предузећа користе потраживања која држе од својих купаца као залог или гаранцију за добијање кредита у сврхе обртног капитала.

Ж) Туризам

Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године („Сл. гласник РС”, број 98/2016) Стратегија садржи посебан одељак под називом „Мислити прво на мало”, у којем се излажу потенцијалне пословне могућности за развој предузетништва и МСПП у области туризма. Предвиђене су посебне мере подршке развоју предузетништва и МСПП у области туризма. То су мера - Праћење и извештавање о стању развијености и предузетништва и МСПП у привредној структури туризма Србије, као и мера - Подршка развоју МСПП у области туризма, путем наставка и даљег развоја програма кредитирања у циљу подстицања квалитета туристичке понуде и унапређења постојећих мера подршке у области туризма са нагласком на сектор МСПП.

З) Енергетика

Стратегија развоја енергетике Републике Србије до 2025. године са пројекцијама до 2030. године („Сл. гласник РС”, број 101/2015), поред осталог, предвиђа усмеравање развоја енергетских капацитета у правцу производње опреме и постројења за коришћење обновљивих извора енергије, нарочито биомасе и хидроенергије, а релативно мањи капацитети ових производних јединица су идеални за развој малих и средњих предузећа.

И) Заштита животне средине

Програм заштите природе Републике Србије за период 2021. до 2023. („Сл. гласник РС” број 53/2021) садржи мере заштите природе и очувања биолошке разноврсности, у контексту одрживог развоја, укључујући активности привредних субјеката.

Ј) Јавна управа

Стратегије реформе јавне управе у Републици Србији за период од 2021. до 2030. године („Службени гласник РС”, број 42/2022) која кроз посебан циљ 5. Јавна управа на ефикасан и иновативан начин пружа услуге које одговарају на потребе крајњих корисника и унапређују њихово корисничко искуство таргетира развој и унапређење кориснички оријентисаних услуга кроз унапређење процеса развоја и оптимизације постојећих услуга, као и унапређење њиховог квалитета.

Програм развоја јавних набавки у Републици Србији за период 2019-2023. године („Сл. гласник РС”, број 82/2019), предвиђа одређене новине које имају за циљ и олакшавање учешћа у поступцима јавних набавки, а што је од посебног значаја за мала и средња предузећа. Побољшању праћења нивоа учешћа малих и средњих предузећа у јавним набавкама допринеће и увођење обавезе уношења података о додели уговора таквим предузећима у склопу обавештења о додели уговора.

Програм унапређења управљања јавним политикама и регулаторном реформом са акционим планом за период 2021-2025 („Сл. гласник РС”, број 113/2021), предвиђа меру унапређења пословног окружења и смањења административних трошкова за привреду и грађане кроз употребу алата анализе ефеката (ММСП тест, калкулатор административног трошка и контролна листа ефеката прописа на конкуренцију). Мера подразумева редефинисање обавезе примене ових тестова и калкулација, како би се прецизно приказао начин представљања резултата примене датих алата у оквиру извештаја о анализи ефеката прописа и то за прописе који имају ефекат на микро, мале и средње привредне субјекте и конкуренцију.

Међународни токови у области МСПП чијих је Република Србија део

Уједињене нације

Агенда Уједињених нација за одрживи развој од 2015. до 2030. године (Агенда 2030)²¹ укључује три димензије одрживог развоја – економски раст, социјалну инклузију и заштиту животне средине. Државе потписнице, међу којима је и Република Србија, обавезале су се да ће кроз свеобухватан и међусекторски приступ ангажовати све ресурсе како би до 2030. године оствариле 17 циљева одрживог развоја (ЦОР)²². ЦОР су проистекли из Миленијумских циљева развоја и препознају да борба против сиромаштва иде руку под руку са економским растом и индустријализацијом и унапређењем области које укључују различите друштвене потребе као што су здравље, образовање, социјалну заштиту и здраву животну средину и заједнице отпорне на климатске промене.

²¹ *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, септембар 2015. године <https://sdgs.un.org/2030agenda>

²² Циљеви одрживог развоја, доступно на: <https://sdgs.un.org/goals>

Иако су сви циљеви међусобно повезани, за политику МСПП нарочито су значајни ЦОР 8 Достојанствен рад и економски раст и ЦОР 9 Индустија, иновације и инфраструктура, али и ЦОР 4 Квалитетно образовање, ЦОР 5 Равноправност, ЦОР 7 Доступна и чиста енергија, ЦОР 12 Одговорна потрошња и производња и ЦОР 13 Климатске промене.

Европска унија

Политика МСПП потпада под комплементарне надлежности ЕУ, односно ЕУ делује у сврху подршке, координације и допуне у активностима и политикама држава чланица у овој области.

Европска унија је, кроз комуникацију Европске комисије ка Европском парламенту, Савету, Европском економском и социјалном комитету, као и Комитету региона, у марту 2020. године усвојила нови стратешки документ „Стратегија МСП за одрживу и дигиталну Европу”²³ (у даљем тексту: ЕУ Стратегија МСП) који је заснован на оствареним резултатима примене Акта о малим предузећима (СБА)²⁴ и текућим развојним потребама МСПП у ЕУ. Истовремено, имајући у виду значајан утицај пандемије Ковид-19 на привредни сектор, искуства примењена на савладавање њених негативних утицаја су такође представљала специфичан допринос у креирању оријентације овог документа.

У таквим условима, главни приоритети СБА (Промоција предузетништва; Смањење регулаторних препрека; Приступ финансијама; Приступ тржиштима и интернационализација) су трансформисани у следећа три главна стуба ЕУ Стратегије МСП:

- Изградња капацитета и подршка транзицији ка одрживости и дигитализацији;
- Смањење регулаторних препрека и унапређење приступа тржишту;
- Унапређење приступа финансијама.

Основни циљ ове ЕУ политике је да се ослободе потенцијали свих МСПП у ЕУ како би могли да предводе двоструку транзицију привреде (ка одрживости и дигитализацији) уз значајно повећање броја МСПП укључених у одрживи развој и која користе дигиталне технологије.

Европски зелени договор (The European Green Deal - ЕГД) - Зелена агенда ЕУ

У формулисању нове стратегије МСПП у ЕУ, специфичан оквир представља Европски зелени договор (ЕГД) који дефинише свеобухватно усмерење будућег развоја МСПП ка одрживој и зеленој економији. ЕГД је нова стратегија раста Европске уније за кретање ка ресурсно ефикасној, одрживој и чистој економији и тежи ка праведном прелазу ка климатској неутралности до 2050. године и која осигурава да „ниједна особа и ниједно место не буду остављени иза”. ЕГД усмерава све унутрашње политике ЕУ, укључујући агенду нових европских вештина и препоруке за стручно образовање и обуке. Промене политика препознају да брзи помак ка климатској неутралности и дигитална трансформација мењају начин пословања, рада и учења.

²³ *An SME Strategy for a sustainable and digital Europe*, доступно на:

https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-sme-strategy-march-2020_en.pdf

²⁴ Стратешки документ који је ЕУ усвојила 2008. године и који је сектор МСПП поставио у центар свих политичких и економских тема за брз и просперитетан развој ЕУ. Србија је у потпуности учествовала у спровођењу приоритета докумената, који су интегрисани као саставни део акционих планова за реализацију политике МСПП у Србији.

Европска зелена агенда за Западни Балкан

На самиту у Софији 2020. године потписивањем Софијске декларације прихваћени су принципи Европског зеленог плана као нове стратегије раста Европске уније (ЕУ) чиме је створен оквир и за Западни Балкан да се убрзано изврши трансформација према модерној, климатски неутралној, ресурсно-ефикасној и конкурентној економији, посебно кроз све међусобно повезане приоритетне секторе. Србија је у потпуности прихватила принципе и исказује посвећеност на имплементацији специфичних акција у оквиру следећих пет стубова ЕГД који се односе на Западни Балкан:

- I. Клима, енергија, мобилност
- II. Циркуларна економија
- III. Смањење загађености ваздуха, воде и земљишта
- IV. Одрживи системи исхране и рурална подручја
- V. Биодиверзитет

Истовремено са усвајањем Софијске декларације, усвојен је и **Економски и инвестициони план за Западни Балкан**, осмишљен да подржи дугорочни зелени друштвено-економски опоравак. Економски и инвестициони план за Западни Балкан је идентификовано 10 кључних области економског развоја.²⁵ За имплементацију овог плана предвиђено је до 9 милијарди евра из Инструмента за претприступну помоћ (ИПА) III (2021-2027). Основни циљ је да се подржи дугорочни економски опоравак региона и подстакне регионална економска интеграција, подржи зелена и дигитална транзицију на Западном Балкану уз имплементацију реформи потребних за напредовање на путу ка ЕУ и приближавање региона јединственом тржишту ЕУ, што би довело до одрживог економског раста и отварања нових радних места. Поред осталих, посебно су значајне иницијативе за развој приватног сектора, у оквиру којих ће ЕУ повећати финансијску подршку за јачање конкурентности микро и малих и средњих предузећа у стратешким секторима и подстицати зелени раст и циркуларну економију, у оквиру новог Западног Балкана.

Европске интеграције Републике Србије

Споразум о стабилизацији и придруживању (ССП) између Европских заједница и њихових држава чланица, са једне стране, и Републике Србије, са друге стране („Сл. Гласник РС”, број 83/2008), у члану 95. Мала и средња предузећа, прописује сарадњу у овој области, као и обавезу Републике Србије да у обзир узима приоритетне области из правних тековина Европске уније (ЕУ).

Поглавље 20 „Предузетништво и индустријска политика”, у процесу преговора о чланству Републике Србије у ЕУ обухвата оквир политике МСПП на нивоу Европске уније, а такође Република Србија је у обавези усаглашавања са правним тековинама до уласка у ЕУ. Република Србија је статус кандидата за чланство у ЕУ стекла 2012. године, а приступни преговори отворени су на Међувладиној конференцији у јануару 2014. године. С тим у вези је и даље унапређење политике развоја МСПП у вези са општим оквиром политике МСПП у Европској унији. У Извештају за 2022. годину²⁶, Европска комисија (ЕК) констатује да је

²⁵ Одрживи транспорт и енергетска повезаност, зелена и дигитална трансформација, јачање конкурентности приватног сектора и подршка здравству, образовању и социјалној заштити, укључујући гаранцију младих за стварање могућности за запошљавање младих.

²⁶ Доступно на: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/serbia-report-2022_en

Република Србија у оквиру Поглавља 20 остварила умерени ниво спремности, као и одређени напредак у односу на претходни извештај из 2021. године. Извештај оцењује да је тај напредак остварен, пре свега, због усвајања Акционог плана за Стратегију државног власништва и управљања привредним субјектима који су у власништву Републике, као и због усвајања препоруке из претходног извештаја и креирања портала „Е-консултације” са циљем повећања учешћа привреде у јавним консултацијама и унапређења транспарентности законодавног процеса. Поред тога, наводи се да би Република Србија у наредном периоду требало да:

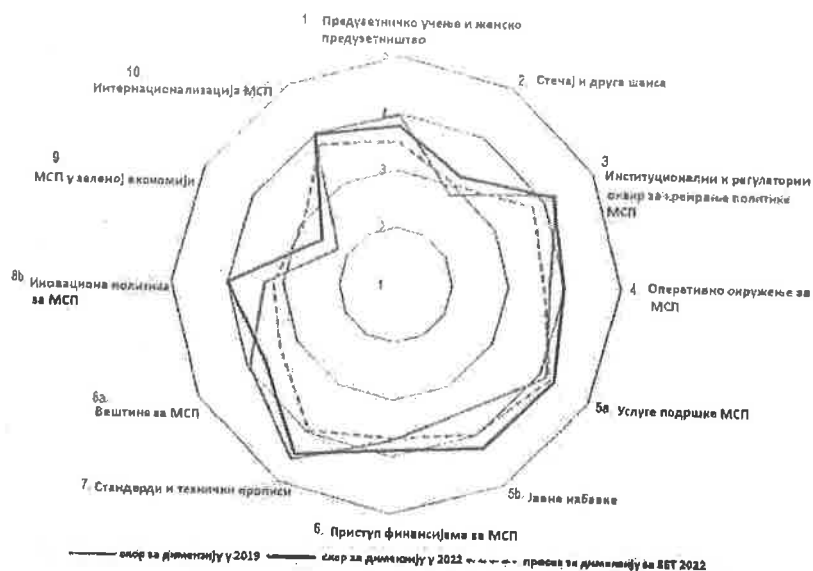
- Настави са напорима да унапреди предвидивост пословног окружења, а пре свега да осигура директну укљученост привреде у процесе доношења закона и јавних политика;
- Донесе нову Стратегију развоја МСП и предузетништва;
- Реалоцира буџетска средства са подстицаја страним директним инвестицијама на финансијску и стручну подршку МСП.²⁷

Република Србија учествује у регионалном процесу праћења спровођења европског оквира политике МСП за Западни Балкан и Турску – Индекс политике МСП (SME Policy Index).²⁸ Индекс политике МСП заједнички припремају Организација за економску сарадњу и развој (ОЕЦД), ЕК, Европска тренинг фондација (ЕТФ) и Европска банка за обнову и развој (ЕБРД), а осмишљен је 2006. године са процесом праћења спровођења Европске повеље о малим предузећима, а прилагођен и имплементацији СБА. Последње, шесто издање покрива период 2019 – 2021. године, а припремљено је, као и претходни пут, у блиској сарадњи са представницима јавног сектора са Западног Балкана и Турске, као и локалних и регионалних актера, укључујући мала и средња предузећа. Извештај даје преглед статуса имплементације десет принципа СБА и прати напредак постигнут од 2019. године.²⁹ Такође, представља важан алат који помаже креаторима политике да осмисле и спроводе политике за подршку МСП, јачање њихове конкурентности засноване на примерима добре праксе у земљама чланицама ЕУ.

²⁷ Извештај ЕК за Србију, 2022. године, доступно на: https://ec.europa.eu/neighborhood-enlargement/ec.europa.eu/serbia-report-2022_en; приступљено: 24. 10. 2022. године

²⁸ Више на: https://www.oecd-ilibrary.org/development/sme-policy-index_24136883

²⁹ Имајући у виду да је у 2020. години усвојен нови оквир политике МСП у ЕУ (ЕУ Стратегија за МСП), у наредном периоду се очекује усклађивање методологије Индекса политике МСП за Западни Балкан и Турску са том новом ЕУ политиком.

Слика 1. Резултати Индекса политике МСП за Србију (за 2019. и 2022. годину)

Што се Републике Србије тиче, може се приметити потпуна посвећеност остваривању принципа СБА, а налази Индекса политике МСП за 2022. годину показују да је Србија један је од лидера у формулисању и примени политике МСПП на Западном Балкану. Извештај констатује да је Србија начинила добар напредак у имплементацији СБА у односу на претходни извештајни период (2016 – 2018. године). Србија је посвећена сталном унапређењу пословног окружења и рангирана у прве три економије у скоро свим димензијама СБА. Истакнуто је и да је најзначајнији напредак направљен у димензији 8b. Иновациона политика за МСПП, а изнад просека Западног Балкана и Турске се налази у областима:

- Димензија 4: Оперативно окружење за МСПП;
- Димензија 5a: Услуге подршке МСПП;
- Димензија 5b: Јавне набавке;
- Димензија 6: Приступ финансијама за МСПП;
- Димензија 7: Стандарди и технички прописи;
- Димензија 10: Интернационализација МСПП;

Као најзначајнија остварења, Индекс политике МСП наводи: нови портал е-Управе за дигиталне услуге; остварене резултате напора Владе РС да унапреди приступ МСПП услугама за подршку бизнисима, што је нарочито значајно у раним фазама развоја; олакшан је приступ финансијама; даље су ојачани оквир иновационе политике и доступност финансијске подршке; као и да је помена вредна напредак учињен у смањењу препрека трговини и усаглашавању са стандардима ЕУ.

У циљу даљег побољшања примене политике МСПП идентификовано је да највише простора за побољшање има у следећим областима:

- Развој потпуног система за рано упозорење као мере за спречавање инсолвентности и одржавања здравог екосистема за МСПП (Димензија 2: Банкрот и друга шанса);

- Увођење свеобухватног правног оквира како би се олакшало успостављање небанкарских финансијских инструмената (Димензија 6. Приступ финансијама за МСПП);
- Успостављање свеобухватног праћења реализације и вредновања резултата свих програма који се односе на предузетничко учење и вештине за МСПП, укључујући стављање фокуса на род (Димензија 1. Предузетничко учење и женско предузетништво);
- Унапређивање финансијске подршке која би охрабрила озелешавање МСПП (Димензија 9. МСП у зеленој економији);
- Грађење поверења у е-трговини између потрошача и МСПП (Димензија 10. Интернационализација МСПП).

3. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

3.1 Преглед и анализа постојећег стања

Макроекономска кретања

На макроекономску ситуацију у протеклом периоду значајно су утицали најпре пандемија корона вируса, а затим и сукоб у Украјини, који су након периода раста и експанзије привреде донели ризике како по питању будућег економског раста тако и очувања макроекономске стабилности. Тек што је привреда у Србији, али и глобално, кренула да се опоравља од последица вируса Ковид 19, уз обећавајуће пројекције за период 2022 – 2024. година³⁰, привреду је погодила нова криза, изазвана дешавањима у Украјини крајем фебруара 2022. године. Иако су последице ове нове кризе кренуле да се осећају у другом кварталу 2023. године, у погледу цене енергената, транспортних рута, набавке одређених сировина, као и новог поремећаја у глобалним ланцима добављача, њихов ефекат се тек очекује.

Правовременим реакцијама и пакетима мера подршке како привреди, тако и становништву, као и због повољне структуре стварања БДП, Република Србије се успешно изборила са последицама економске кризе узроковане пандемијом коронавируса. Током две пандемијске године кумулативан раст бруто домаћег производа (БДП) је био од 6,4%³¹ што представља један од најбољих резултата у Европи. За разлику од највећег глобалног пада БДП још од II Светског рата и огромног пада од 7,5% у Европској унији (ЕУ), пад БДП Србије је у 2020. години био је значајно мањи - 0,9%, односно један од најмањих у Европи. Додатно, већ у првом кварталу 2021. године домаћа привреда је премашила ниво економске активности из предпандемијског периода, док је током последњег тромесечја БДП био већи за 6,7% у односу на ниво пре почетка пандемије

Доминантни носилац тог раста, био је услужни сектор, који је у 2020. години био највише и погођен пандемијом, а захваљујући и свом највећем учешћу у БДП. То је, пре свега, резултата повећања трговине, саобраћаја, туризма и стручно-техничких услуга.³² Сектор информационо комуникационих технологија је током две пандемијске године остварио

³⁰ Ревидирана Фискална стратегија за 2022. годину са пројекцијама за 2023. и 2024. годину, „Службени гласник РС”, 106/2021, доступно на: <https://www.wiln.gov.rs/dokumenti/1834/nastava.pdf>

³¹ Фискална стратегија за 2023. годину са пројекцијама за 2024. и 2025. годину

³² Ибид

кумулятивни раст БДВ од 14,3%, и био је праћен растом извоза ИКТ услуга од 30,6%. Почетком 2022. године настављен је снажан раст извоза ИКТ услуга, који је у прва два месеца био већи за 42,7% м.г. Индустрија и грађевинска активност су такође допринели овом опоравку, док је једино пољоприврада имала негативан допринос.

Индустријска производња се релативно брзо опоравила од негативних утицаја пандемије коронавируса. Током 2021. године, дошло је до повећања физичког обима производње, као резултат раста прерађивачке индустрије.³³ Ово је резултирало кумулативним растом у две пандемијске године од 6,8%, уз истовремени раст прерађивачке индустрије од 5,6%.³⁴ Након раста од 6,4% у 2021. години позитивна динамика индустријске производње настављена је и почетком текуће године. У прва три месеца укупна индустријска производња већа је за 1,9% м.г. Томе је у значајној мери допринео солидан раст прерађивачке индустрије од 4,1%, као и повећање производње рударства од 39,0%. Међутим, дешавања у међународном окружењу изазвана геополитичком ситуацијом са краја фебруара 2022. године доводе до нових значајних ризика у светској привреди, смањене спољне тражње, нових поремећаја у глобалним ланцима снабдевања, што може поново негативно утицати на прерађивачку индустрију Србије у наредном периоду.³⁵

Поред тога, дошло је и до структурних побољшања која се огледају у креирању нових и проширењу постојећих извозно конкурентних производних капацитета, као и у даљем убрзаном развоју путне и железничке инфраструктуре којима се трајно повећао потенцијал домаће привреде. Такође, прилив страних директних инвестиција (СДИ) које су обезбеђивале више него пуну покривеност дефицита текућег рачуна, наставио је да буде стабилан. Раст економске активности и пакет економске подршке резултирали су стабилним кретањима на тржишту рада, са стопом незапослености у 2021. години испод претпандемијског нивоа.³⁶

Услед опоравка светске привреде и екстерне тражње, извоз роба и услуга у 2021. години бележи интензиван раст, упркос поремећајима у глобалним ланцима снабдевања. У прошлој години, дошло је до пораста извоза од 26,8% и увоза од 24,6%. Најзначајнији спољнотрговински партнери су државе чланице ЕУ, Кина, Русија и ЦЕФТА. Током првог квартала 2022. године, реални извоз је порастао за око 17% м.г.³⁷ Истовремено, и увоз је забележио раст, од око 25% услед повећаног увоза репроматеријала за потребе привреде, али и енергената како би се осигурала сигурност снабдевања домаћих потрошача и обезбедио одређен ниво залиха. Иако је у првом кварталу 2022. године остварен раст БДП Србије од 4,3%, због негативних ефеката геополитичких дешавања на динамику домаће привредне активности пројекција привредног раста за 2022. годину ревидирана је на 3,5% услед мањих од претходно очекиваних стопа раста у другој половини године, а за 1,0 процентни поен смањена је и пројекција раста БДП у 2023. години.³⁸ Рекордне цене енергената уз повећање увезених количина одразиће се на погоршање платнобилансних кретања, те се под утицајем ових фактора очекује већи дефицит текућег рачуна од претходно пројектованог и током ове и у наредној години. Ограничења и поремећаји

³³ Извештај о малим и средњим предузећима и предузетницима за 2020. годину, Министарство привреде

³⁴ Макроекономска кретања, доступно на: https://www.stat.gov.rs/upload/media/RGcWtE_n25a1322bb9f39.pdf

³⁵ Фискална стратегија за 2023. годину са пројекцијама за 2024. и 2025. годину

³⁶ Ибид

³⁷ Фискална стратегија за 2023. годину са пројекцијама за 2024. и 2025. годину

³⁸ Ибид

међународне трговине, уз снажан раст цена енергената, цена примарних пољопривредних производа и осталих сировина су утицали на појачане инфлаторне притиске и општи раст цена.³⁹

Преглед и анализа стања сектора МСПП⁴⁰

Преглед најважнијих показатеља пословања МСПП

МСПП чине значај део привреде Србије. Према подацима из 2021. године, овај сектор чини 99,9% свих привредних субјеката у Србији, ангажује 64,3% (скоро 2/3) запослених, остварује 66,2% промета, ствара 59% бруто додате вредности (БДВ) и учествује у извозу са 37,2%, а у увозу нефинансијског сектора са 53,4%.

Табела 1. Основни индикатори пословања нефинансијског сектора 2021. године – текуће цене*

Индикатор	Предузетници	Микро	Мала	Средња	МСПП	Велика	Укупно	Учешће у нефинансијском сектору					
								Пред.	Микро	Мала	Средња	МСПП	Велика
2021.													
Број предузећа	303.300	87.657	12.241	2.734	405.932	601	406.533	74,6	21,6	3,0	0,7	99,9	0,1
Број запослених	280.387	163.078	247.119	281.603	972.187	540.670	1.512.857	18,5	10,0	16,3	18,6	64,3	35,7
Промет	1.953.472	1.959.769	2.958.958	3.259.906	10.132.105	5.165.970	15.298.075	12,8	12,8	19,3	21,3	66,2	33,8
БДВ	530.258	323.119	581.814	736.861	2.172.052	1.509.122	3.681.174	14,4	8,8	15,8	20,0	59,0	41,0
Извоз	23.969	168.366	269.348	449.059	910.741	1.536.056	2.446.797	1,0	6,9	11,0	18,4	37,2	62,8
Број извозника	3.520	6.506	3.883	1.375	15.284	398	15.682	22,4	41,5	24,8	8,8	97,5	2,5
Увоз	29.249	317.370	594.338	750.736	1.691.693	1.479.030	3.170.724	0,9	10,0	18,7	23,7	53,4	46,6
Број увозника	4.469	12.074	5.556	1.858	23.957	479	24.436	18,3	49,4	22,7	7,6	98,0	2,0

Извор: Министарство привреде на основу података РЗС; * Напомена: БДВ, промет, извоз и увоз су у мил. динара.

У периоду 2015-2019. године сектор МСПП забележио је значајно повећање укупног броја предузећа, као и броја извозника и увозника, раст броја запослених, раст вредности промета, БДВ, извоза и увоза. Корелација између показатеља повећања броја привредних субјеката, запослености и оствареног БДВ указује да је предузетнички сектор имао јасну тенденцију раста у посматраном периоду, што потврђује и снажан тренд раста инвестиција у основна средства. Чињеница да су се удео извозника у целокупној популацији МСПП и учешће извоза у укупном промету у том периоду смањили, показује да су своју развој МСПП највише базирала на растућој тражњи на домаћем тржишту.

Од почетка другог квартала 2020. године, почиње нестабилан период у развоју МСПП услед утицаја пандемије Ковид-19, која је знатно изменила начин функционисања читаве светске привреде, а посебно сектор услуга (туризам, угоститељство, превоз путника) у ком послује и велики број МСПП. Правовремене мере подршке како привреди (пре свега МСПП), тако и становништву, које су током пандемије спровеле Влада Републике Србије и Народна банка Србије, значајно су допринеле ублажавању утицаја негативних последица пандемије на сектор МСПП, па је и у тој години сектор, у целини гледано, остварио повећање броја привредних субјеката, бруто додате вредности, извоза и запослености, уз пад промета од 1.5%. Током 2021. године МСПП сектор показао је јасне знаке опоравка и остварио видан

³⁹ Ибид

⁴⁰ У овом делу коришћени су подаци из Извештаја о малим и средњим предузетцима и предузетницима за 2020. годину, Министарство привреде и Скрећеног извештаја о МСПП за 2021. годину, Министарство привреде, а на основу података РЗС

напредак у свим кључним показатељима, али је већ почетком 2022. године дошло до нове кризе условљено ратним сукобима у Украјини, за коју се очекује да ће имати вероватно још израженији негативни утицати на сектор МСПП, пре свега услед раста цена енергената и инфлације, осетног поскупљења финансирања и контракције економије и тражње на домаћем и другим тржиштима са којима је Република Србија највише повезана.

Секторска анализа по делатностима указује да МСПП субјекти и даље највише послују у четири сектора – трговина, прерађивачка индустрија, саобраћај и складиштење и стручне, научне, техничке и иновационе делатности, за којима следе грађевина и услуге смештаја и исхране. У оквиру сектора прерађивачке индустрије, пет подсектора маркира укупно пословање МСПП, а то су прехранбена индустрија, производња металних производа осим машина, прозводња одевних предмета, прерада дрвета, индустрија гуме и пластике и металска индустрија. Учешће сектора високе и средње високе технолошке сложености у структури МСПП остало је и даље ниско и испод просека ЕУ, што је структурна карактеристика која се споро мења упркос снажном развоју ИТ сектора.

Охрабрујућа чињеница је да је у претходном периоду дошло до значајног повећања продуктивности МСПП, али и даље постоји простор за унапређење јер је продуктивност МСПП у Србији 3,7 пута нижа у односу на просек ЕУ-27.

Просечан број запослених по привредном субјекту у сектору МСПП се није много мењао и креће се око 2,4 у односу на 3,66 у ЕУ⁴¹. Иако овај податак треба узети са резервом јер у укупном броју запослених за домаћа МСПП, због специфичних методолошких разлога, нису узети у обзир предузетници, чињеница је да сектор МСПП остаје превише уситњен. Интересант је и податак да преко 30 000 привредних субјеката у сектору МСПП нема ни једног запосленог.

По питању регионалног аспекта пословања МСПП сектора, у Београдском и региону Војводине и даље већински концентрисано пословање МСПП и ту није дошло до већих померања. Када се посматра регионална асиметрија закључује се да су константно највеће диспропорције између Београдског и Региона Јужна и Источна Србија. Упоредна анализа региона према реалним и просечним годишњим стопама раста/пада по свим индикаторима показује да Београдски регион остварује изнад просечне реалне стопе раста у односу на просечне стопе МСПП сектора у целини као и у односу на друге регионе, тако да је присутна негативна тенденција даљег продубљивања овог јаза. Слична је ситуација и на нивоу округа: општи закључак из упоредне серије податка је да се ни на нивоу округа не бележе значајнија померања и да градске средине региона и округа (Београд, Нови Сад, Ниш) и даље опредељују обим, структуру и динамику пословања МСПП сектора. Ова регионална диспропорција у развоју сектора МСПП је последица великог броја фактора који опредељују и свеукупан ниво развијености појединих средина, која се не може превазићи искључиво интервенцијама на нивоу МСПП сектора. Истовремено веома је важно да се за МСПП из мање развијених подручја обезбеди додатна подршка и помоћ, како би и јавна политика развоја МСПП дала допринос ублажавању регионалних развојних диспаратитета. МСПП сектор је често носилац запошљавања у мање развијеним окрузима, где доприноси између 70-80% (нпр. Западнобачки, Јужнобанатски, Севернобачки, Сремски, Мачвански, Моравички, Поморавски, Расински, Браничевски, Јабланички, Нишавски, Подунавски и

⁴¹ Годишњи извештај о МСП у ЕУ 2020/2021, Европска комисија, доступно на: https://ec.europa.eu/economy_finance/annual-report-2021

Пчињски). Још веће учешће у запошљавању МСПП имају у Зајечарском и Златиборском округу (84,3%) као и у Рашком (93,5%).

3.2 Анализа остварених резултата спровођења претходних докумената јавне политике

Влада Републике Србије је у марту 2015. године усвојила Стратегију за подршку развоја малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2020. године (у даљем тексту: Стратегија МСПП).⁴² Заједно са њом, усвојен је детаљан двогодишњи Акциони план за њено спровођење, чије важење је продужено за читав период трајања Стратегије МСПП, имајући у виду број предвиђених активности, њихову свеобухватност и комплексност.

Ова стратегија представљала је средњорочни оквир политике развоја сектора МСПП у Србији до 2020. године и њоме су били дефинисани оквир, циљеви, приоритети и мере за унапређење развоја МСПП и конкурентности. Визија која је била предвиђена Стратегијом МСПП јесте „развој предузетништва и конкурентности, заснован на приватној предузетничкој иницијативи, знању и иновативности, у циљу оснаживања домаћих микро, малих и средњих привредних друштава и предузетника у довољној мери да спремно одговоре на притисак конкуренције на заједничком тржишту ЕУ и допринесу побољшању животног стандарда у Републици Србији.”⁴³

Како би се остварила ова визија, Стратегија МСПП је утврдила шест стратешких циљева који су даље разрађени кроз специфичне циљеве. Ови стратешки циљеви одговарају стубовима Стратегије МСПП:

- I. Унапређење пословног окружења;
- II. Унапређење приступа изворима финансирања;
- III. Континуирани развој људских ресурса;
- IV. Јачање одрживости и конкурентности МСПП;
- V. Унапређење приступа новим тржиштима и
- VI. Развој и промоција предузетничког духа и подстицање предузетништва жена, младих и социјалног предузетништва.

Укупно је Акционим планом за спровођење Стратегије МСПП формулисано 224 активности. Од укупног броја активности у периоду 2015-2020. године, у целости и делимично спроведено је 193 активности односно 86,2%, 30 односно 13,4% није спроведено, док за једну активност нема података. Имајући у виду да се имплементација Стратегије МСПП скоро читаву 2020. годину одвијала у нерегуларним условима, под утицајем последица пандемије COVID-19, може се приметити да остварени су значајни резултати. У наредној табели (Табела2) дат је приказ имплементације активности према сваком стубу Акционог плана.

⁴² „Службени гласник Републике Србије”, број 35/15

⁴³ Стратегија за подршку развоја малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период 2015. до 2020. године

ТАБЕЛА 2: ПРЕГЛЕД РЕАЛИЗАЦИЈЕ АКТИВНОСТИ ПО СТУБОВИМА У ПЕРИОДУ 2015-2020. ГОДИНЕ

	Укупно активности		Реализоване		Делимично реализоване		Нису реализоване		Нема података	
Стуб 1	75	100%	53	70,7%	16	21,3%	5	6,7%	1	1,3%
Стуб 2	28	100%	22	78,6%	3	10,7%	3	10,7%	-	-
Стуб 3	16	100%	13	81,3%	2	12,5%	1	6,2%	-	-
Стуб 4	50	100%	30	60%	10	20%	10	20%	-	-
Стуб 5	35	100%	27	77,1%	5	14,3%	3	8,6%	-	-
Стуб 6	20	100%	8	40%	4	20%	8	40%	-	-
укупно	224	100%	153	68,3%	40	17,9%	30	13,4%	1	0,4%

Извор: Министарство привреде [Извештај о спровођењу Стратегије]

Стратегијом МСПП дефинисана су три главна показатеља успешности:

1. укупан број МСПП,
2. укупан број запослених у МСПП и
3. реална просечна годишња стопа раста БДВ сектора МСПП.

У наредној табели (ТАБЕЛА 3) представљени су главни показатељи Стратегије МСПП укључујући: почетну вредност из 2015. године, вредност из 2017. године као и вредност у 2020. години, те се јасно закључује да су сви показатељи на нивоу Стратегије МСПП остварени и премашени.

ТАБЕЛА 3: МЕРА ОСТВАРЕНОСТИ ИНДИКАТОРА ЗА ПРАЋЕЊЕ ОСТВАРИВАЊА СТРАТЕШКИХ ЦИЉЕВА

Индикатор	Почетна вредност (2015)	Вредност (2017 године) ⁴⁴	Вредност (2020) ⁴⁵	Циљана вредност	Мера остварености и (2015-2020)	Извор
Укупан број МСПП	324.600	357.755	403.288	350.000	+24,2 %	Извештај о малим и средњим предузећима (Министарство привреде РС)
Укупан број запослених у МСПП	801.719	873.462	965.461	950.000	+20,4%	Извештај о малим и средњим предузећима (Министарство привреде РС)

⁴⁴ Миљеновић, Р. (2019), Стратегија за подршку развоја малих и средњих предузећа, предузетништва и конкурентности за период од 2015. до 2020. године са Акционим планом. Анализа ефеката и потреба за ревизијом (*mid-term* евалуација), Центар за европске политике, доступно на: <https://cep.org.rs/publications/strategija-za-podrsku-razvoja-malih-i-srednjih-preduzeca-preduzetnistva-i-konkurentnosti-za-period-od-2015-do-2020-godine-sa-akcionim-planom>

⁴⁵ Николић М. & Филиповић М. (2022), Извештај о малим и средњим предузећима и предузетништву 2020, Београд, Министарство привреде Републике Србије

Реална просечна годишња стопа раста БДВ сектора МСПП	3.05% ⁴⁶	4.56%	9,69%	3%±1	+6,64%	Изведени показатељи (изведени показатељ)
--	---------------------	-------	-------	------	--------	--

Извор: Министарство привреде [Извештаји о МСПП], оригинални подаци: РЗС

Планирани број МСПП је премашен за 15,2%. Планирани укупан број запослених у сектору МСПП, је премашен за 1,63%, Реална просечна годишња стопа раста БДВ сектора МСПП (за период 2013-2020), остварила је раст од 9,69%, што је за 6,96% изнад реалистичне пројекције (5,96% изнад оптимистичне, те 7,96% изнад конзервативне стратешке пројекције).

На нивоу стубова/стратешких циљева Стратегије МСПП је дефинисано укупно 11 индикатора, степен њихове остварености је различит, а у одређеном броју случајева, и поред значајних побољшања, циљане вредности нису постигнуте. До благог погоршања вредности показатеља дошло је у области извоза МСПП, док је у области иновација тај пад нешто израженији, што треба узети са резервом, имајући у виду избор индикатора и методологију њиховог обрачуна у овој области.

ТАБЕЛА 4: ОЦЕНА ЕФЕКТИВНОСТИ НА НИВОУ СТУБОВА СТРАТЕГИЈЕ МСПП

Рб.	Показатељ	2015. ^а	План 2020.	Остварење 2020. ^б	Оцена испуњености циља
УНАПРЕЂЕЊЕ ПОСЛОВНОГ ОКРУЖЕЊА					
1.	Ранг у извештају Светске банке о пословању	91	У првих 60	44	Надмашен
2.	Ранг према Глоб. индексу конк. Светског економског форума	94/144	У првих 60	72/141	Није у потпуности остварен
УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИСТУПА ИЗВОРИМА ФИНАНСИРАЊА					
3.	Доступност финансијских услуга резултат/ранг	98/144	У првих 60	69/141	Није у потпуности остварен, али је евидентно унапређење
4.	Приступачност финансијских услуга резултат/ранг	110/144	У првих 60	65/141	Није у потпуности остварен, али је евидентно унапређење

⁴⁶ Индикатори пословања МСПП према делатности у 2015. Развојна агенција Србије, , доступно на: <http://jrm.rs/index.php/nerovoi-na-sektorska-struktura-mspp>

КОНТИНУИРАНИ РАЗВОЈ ЉУДСКИХ РЕСУРСА

5.	Високо образовање и обука	74/144	У првих 60	75/141	Није остварен
----	---------------------------	--------	------------	--------	---------------

ЈАЧАЊЕ ОДРЖИВОСТИ И КОНКУРЕНТНОСТИ МСПП

6.	Реална прос. год. стопа раста промета МСПП	-2,9% (2008-2013)	4,0%±1 (2015-2020)	5,7% (2015-2020)	Надмашен
7.	Год. стопа раста МСП са произв. или процес. иновацијама	10,1%	13%	6,96%	Није остварен
8.	Год. стопа раста МСП са марк. или орг. иновацијама	11,7%	14%	5,61%	Није остварен
9.	Квалитет локалних добављача	98/144	У првих 60	54/141	Остварен

УНАПРЕЂЕЊЕ ПРИСТУПА НОВИМ ТРЖИШТИМА

10.	Удео извозника у укупном бр. МСПП	4,3%	7%	4,0%	Није остварен
11.	Учешће извоза у укупном промету сектора МСПП	9,1%	14%	9,0%	Није остварен

У процесу припреме новог документа јавне политике за развој МСПП, а у циљу сагледавања остварених резултата Стратегије МСПП, припремљена је и *ex-post* анализа. *Ex-post* анализа је спроведена према смерницама Закона о планском систему, у комбинацији са критеријумима које је развила Организација за економски развој и сарадњу (ОЕЦД), и уз прилагођавање специфичностима Стратегије МСПП. На основу тога, анализа је спроведена за шест критеријума, који су подељени на два нивоа: за ниво Стратегије процењивани су утицај, одрживост и кохерентност, док су за појединачне стубове Стратегије МСПП оцењивани релевантност, делотворност и ефикасност. Методи коришћени приликом *ex-post* анализе, а за прикупљање података, су квалитативни и обухватају фазу архивског истраживања и фазу теренског истраживања. Архивско истраживање се темељило на испитивању постојећих примарних и секундарних извора, док је теренско истраживање претпостављало интервјуе са представницима институција и организација које су учествовале у спровођењу Стратегије.

Основни закључак и општа оцена је да су Стратегија МСПП и њени стубови били врло релевантни и значајни како у тренутку креирања документа, тако и током реализације, уједно остварен је и важан утицај и делотворност Стратегије МСПП кроз испуњење значајног броја индикатора, а постигнути су и добри резултати и ефекти.

У оквиру задатих временских, људских и финансијских ограничења, као и имајући у виду чињеницу да се последња година имплементације Стратегије МСПП одвијала у доба светске

пандемије COVID-19 и економске кризе њоме узроковане, оцена је да је Стратегија МСПП постигла и више него добре резултате и значајно допринела промоцији предузетништва у Србији. *Ex-post* анализа констатује и да су одређена унапређења потребна приликом креирања следећег документа јавне политике, која се односе како на процес израде саме политике (укључивање свих релевантних институција и организација, али и самих МСПП од почетка припреме нове стратегије), тако и на садржину новог документа (усмереније мере и активности са фокусом на одрживост и дигитализацију, а у складу са новим оквиром политике на нивоу ЕУ). Поред тога, механизам за праћење спровођења као и извештавање о спровођењу стратегије и пратећег акционог плана треба да буду унапређењи. Приликом израде овог документа, у обзир су узети сви закључци и препоруке *ex-post* анализе.

3.3 Анализа проблема

Добро уређен регулаторни оквир пословања и брзе и једноставне административне процедуре предуслови су за развој целокупне привреде, па и сектора МСПП. Иако је у протеклом периоду дошло до значајних побољшања, пре свега кроз оптимизацију и дигитализацију административних поступака, односно увођења сервиса е-Управе, административне баријере у појединим областима и даље постоје и спотичу раст и развој МСПП. Започињање пословања, у смислу формалних процедура које је потребно спровести код државних органа како би правно лице или предузетничка радња били регистровани и започели са обављањем делатности су у Републици Србији значајно олакшани. То је препознато како у различитим међународним извештајима, тако и међу самим привредницима. Овај процес је додатно поједностављен и електронском регистрацијом, што доводи до значајне уштеде времена. Ипак, процедуре и време потребно за затварање бизниса, као и спровођење стечајног поступка и даље су компликоване. Једна од препорука ОЕЦД за Србију, у оквиру Индекса политике МСПП за 2022. годину, управо се односи и на ову област. Такође, промоција „друге шансе“ за привреднике који су на поштен начин затворили свој бизнис и подршка за рано упозоравање о проблемима у пословању су активности на којима ће се радити у наредном периоду.

Регулаторно окружење за жене предузетнике и оне које обављају менаџерске функције и даље је дестимулишуће по питању остваривања одређених права (боловање, трудничко и породилско одсуство) те је у наредном периоду потребно радити на креирању подстицајног окружења за обављање бизниса за жене.

Такође, имајући у виду све мању расположивост занатских услуга у Републици Србији, радиће се анализа која би требало да покаже тренутно стање у занатству и пружи могућа решења на основу којих ће се унапредити положај занатлија. Приступ финансијама за МСПП је значајно унапређен, а створене су и законске основе за оснивање фондова предузетног капитала и финансирање МСПП путем капитала у Србији. Понуда банака је, због повољне ситуације на тржишту и све већег коришћења механизма гаранција доступних преко различитих ЕУ програма, порасла и постала доступнија, као и понуда лизинг кућа. Кроз подршку Министарства привреде, у сарадњи са Фондом за развој и Развојном агенцијом Србије, МСПП су у протеклом периоду лакше долазила до неопходних средстава за инвестиције уз део бесповратних средстава. Ипак, кредити комерцијалних банака и даље су преодоминантан вид финансирања предузетника, а последице кризе у Украјини значајно

су се одразиле на цену и доступност капитала. У ситуацији нове кризе, борба за ликвидност поново постаје приоритет, па је важно да се у наредном периоду посебно обрати пажња на очување ликвидности МСПП, на шта утиче и редовност плаћања, поготово из јавног сектора и од великих предузећа.

Са побољшањем економске ситуације у земљи и падом незапослености, као и услед константног тренда миграција и смањења броја становника, све је израженији проблем МСПП да пронађу и задрже потребне кадрове. У данашње време, када су знање и вештине кључни за унапређење конкурентности једне привреде, стручна и способна радна снага, чије су вештине и знања прилагођени захтевима тржишта рада, али и које има у довољној мери да потпомогне раст и развој економије, један је од предуслова успешности не само МСПП већ и читавог друштва. У области усклађивања потреба тржишта рада, кроз развој дуалног образовања у протеклом периоду направљени су значајни помаци. Такође, остварен је одређени напредак и у области увођења предузетничког образовања у образовни систем. Ипак, кадрови представљају дугорочно највише изражен проблем развоја сектора МСПП, којим се мора континуирано бавити.

Пандемија Ковид-19 значајно је утицала на промене у начину пословања, те се све више, како привреде генерално, тако и самих МСПП окренуло технологијама и предностима дигитализације и е-пословања. МСПП из Србије не заостају у приступу широкопојасном интернету и употреби платформи е-трговине у продаји, али имају ниже учешће прихода од продаје путем е-трговине у односу на просек ЕУ. Међутим, софистицираност примене дигиталних технологија је још увек на ниском нивоу. У 2021. години само 1% МСП у Србији (3% у ЕУ) достигло је веома висок ниво дигиталног интензитета, док је 10% достигло висок ниво (18% у ЕУ). Већина МСП у Србији је забележила низак (31%) или веома низак (58%) ниво дигиталног интензитета, што је испод просека ЕУ. Такође, МСП из дигиталног сектора чине 5,2% свих предузећа, 4,8% запослених и 8,4% БДВ нефинансијског пословног сектора иако ту постоје значајни потенцијали.

Према референтном ЕУ истраживању иновативности *European Innovation Scoreboard 2021* Србија је сврстана у групу иноватора у настајању (4. група земаља) коју одликује најнижи степен иновативности. Иако је у периоду 2015 – 2020. године, значајно унапређен иновациони екосистем, и 2021. године Србија бележи побољшање у односу на 2020. годину, према иновационим перформансама значајно заостаје у односу на просек ЕУ и већину европских земаља. Ипак, по питању иновација у МСПП (Иновације производа, иновације процеса и сарадња иновативних МСПП), Република Србија бележи резултате знатно боље од просека ЕУ и земаља из окружења, те је потребно искористити тај потенцијал.

Сектор МСПП још увек свој раст доминантно базира на домаћем тржишту, а учешће извозника у сектору МСПП стагнира на око 11%. МСПП имају веома ограничен приступ информацијама о новим тржиштима, контактима са потенцијалним страним купцима и капацитет за укључивање у глобалне ланце вредности. Како би направили искорак у правцу нових тржишта, пословног повезивања и укључивања у ланце добављача, МСПП треба да унапреде не само своје технолошке капацитете, укључујући и примену стандарда, већ и корпоративно управљање и компетенције менаџмента.

Посебно важна област на коју до сада није било обрађано довољно пажње односи се на усклађивање пословања МСПП са принципима зеленог пословања. Усклађивање са еколошким захтевима пословања, смањење емисије штетних гасова, коришћење

обновљивих извора енергије, енергетска ефикасност, ефикасна употреба ресурса и циркуларна економија су теме које су сада постале релевантне за свако МСПП како због непосредног утицаја неизвесности и поскупљења снабдевања енергентима током 2022., тако и због неопходности прилагођавања захтевима ЕУ тржишта са којим, посредно или непосредно велики број МСПП послује.

Скорашње учестале кризе изазване пандемијом, ратним дејствима у Украјини, али и периодичним и све израженијим ефектима климатских промена (суша, раст температуре, поплаве) указале су на потребу да се више пажње посвети и изградњи отпорности МСПП.

Почетници у пословању су у прошлости често били испод радара у реализацији финансијских инструмената и финансијске подршке пословању, иако је баш њима највећа подршка и потребна. У протеклом периоду је дошло до значајног унапређења те подршке, кроз информације, савете и финансијске програме, али и даље је доста места за унапређење те подршке како би се повећала шанса за опстанак новооснованих бизниса, укључујући и предузетнике из друге шансе

Важно је обезбедити инклузиван развој сектора МСПП односно посветити пажњу потребама специфичних циљних група, попут младих и жена предузетница или МСПП која послују у мање развијеним срединама и још увек немају решен проблем приступа основној физичкој инфраструктури.

У циљу ефикасног проналажења решења за изазове у свим побројаним областима, неопходно је ојачати стални дијалог између јавног сектора, институција подршке и МСПП, у чему Привредна комора Србије, у складу са својим законским овлашћењима, има водећу улогу.

Промоција предузетништва, предузетничке културе и духа значајно је унапређена у протеклом периоду. Томе су нарочито допринеле фокусиране промотивне активности и реализација значајног броја активности програмске подршке, што финансијске што нефинансијске у оквиру Године, а потом и Деценије предузетништва, као и креирање портала „Предузетништво” и обједињавање свих програма и активности подршке сектору МСПП на једном месту. Ипак, предузетништво још увек није значајно препознато као каријерни пут, већ се често гледа као избор у крајњем случају, а предузетничка свест и даље може значајније да се унапреди и подстакне креирање предоминантно предузетничке културе и духа који стимулише даљи економски раст. Нарочито се уочило да недостаје довољно промоције женског предузетништва, као и рада на побољшању пословне климе за све предузетнице.

У претходним годинама изграђена је и институционална структура за подршку развоју МСПП. Поред Развојне агенције Србије, Фонда за развој, Агенције за осигурање и финансирање извоза и мреже регионалних развојних агенција, значајно су ојачане и основане нове институције за подршку иновацијама, од Иновационог фонда преко научно-технолошких паркова и инкубатора. Привредна комора Србије, у сарадњи са Министарством привреде и Развојном агенцијом Србије, такође има значајне активности и по питању директне подршке МСПП, пре свега у области дигитализације, циркуларне економије и извоза. У периоду од 2016. године, која је била проглашена за годину предузетништва, све су већа финансијска средства која се опредељују за подршку развоју МСПП и расте број корисника, а најважнији програми се спроводе у редовним годишњим циклусима и редовно евалуирају. Истовремено, све је израженије питање капацитета и

оптимизације рада у најважнијим институцијама подршке који би обезбедио даље ширење и иновирање активности и подршке.

SWOT анализа

Имајући у виду све ове изазове са којима се МСПП у свом пословању свакодневно сусрећу, као и одређене потенцијале овог сектора, у наставку је представљена табела са идентификованим снагама, слабостима, шансама и претњама (SWOT) за развој сектора МСПП у Републици Србији:

SWOT анализа

Снаге (S)	Слабости (W)
<ul style="list-style-type: none"> • Динамичан сектор; • Отпорност на утицаје; • Распољивост ресурса (сировина и енергије) и <i>know-how</i>; • Релативно квалификована и образована радна снага; • Динамичан развој иновативног и ИТ предузетништва • Убрзање административних процедура кроз унапређење сервиса е-управе • Развој дуалног образовања у оквиру средњег, вишег и високог образовања; 	<ul style="list-style-type: none"> • Превелика уситњеност сектора, ниска просечна економска снага и продуктивност • Секторска концентрација у делатностима са нижом додатом вредношћу и нижом технолошком сложености • Слаба интегрисаност у ланце вредности и међусобна сарадња (укљученост у ланце добављача, кластере, интересна пословна удружења) • Низак ниво примене напреднијих технологија, напреднијих видова дигитализације и стандарда • Корпоративно управљање и организација пословања • Неодовољна посвећеност развоју кадрова, <i>soft</i> вештина и знања • Неодовољна окренутост извозу
Прилике (O)	Претње (T)
<ul style="list-style-type: none"> • Развој и унапређење сектора са већом додатом вредношћу: ИТ, биотехнологија, креативне индустрије • Укључивање у глобалне ланце вредности на таласу тренда тражења добављача на географски ближим тржиштима (<i>nearshoring</i>) и доласка великих извозно оријентисаних компанија у Србију; • Оријектација ка одрживом, зеленом и иновативном пословању, отварање сектора енергетике за МСПП (прозјумери); 	<ul style="list-style-type: none"> • Кризе (пандемија Ковид-19, криза узрокована ратом у Украјини) и макроекономски оквир; • Енергенти (нестација и цена); • Инфлаторни притисак, раст цена сировина и опреме и курсни ризик; • Неодовољна доступност радне снаге за потребе раста МСПП • Доступност кредита (цена и расположивост) • Неповољни аспекти пословног окружења (регулаторно и

<ul style="list-style-type: none"> • Дигитализација пословања и Е-трговина; • Близина ЕУ тржишта и добра повезаност, ЕУ интеграције Србије; спољнополитичка окренутост сарадњи са свим најразвијенијим привредама у свету и регионалном економском повезивању • Подршка женама, младима и социјалним предузећима и развој предузетничког духа 	<p>административно оптерећење, фискални и парафискални намети, сива економија, ефикасност судства, транспарентност)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ограничени капацитети и ресурси за спровођење политике МСПП, координација институција; • Формални образовни систем недовољно подстиче предузетнички начин размишљања (<i>mind-set</i>);
--	--

3.4 Упоредна међународна пракса

Све развијене светске економије препознале су значај и потребу да подрже развој малих и средњих предузећа и предузетника као кључног фактора економског и друштвеног развоја. Оквир политике МСПП формулисан на нивоу ЕУ (део 2 Правни оквир и плански документи релевантни за Стратегију, Међународни токови у области МСПП чијих је Република Србија део) су прихватиле државе чланице ЕУ и успоставиле политике које подржавају МСПП и предузетнике. Ове политике се знатно разликују по низу димензије, укључујући оквир политике у који су уграђени. У изради ове Стратегије, анализиран је оквир политике МСПП на нивоу ЕУ дефинисан Стратегијом МСП ЕУ и Зеленом агендом ЕУ, упоређени су приступи политикама и управљање механизмама широм земаља ЕУ, као и иницијални резултати у спровођењу политика. Анализа указује да постоје значајне сличности у циљевима којима се тежи и коришћеним инструментима, као и да земље користе различите моделе управљања како би осигурале кохерентност.

Све земље чланице ЕУ имају успостављену политику МСПП и предузетништва већ дужи низ година. Иако све државе у своје системе интегришу приоритете из европског оквира политике развоја МСПП, свака адресира и специфичности и потребе свог сектора МСПП. Тако се фокус политике МСПП у земљама чланицама ЕУ, као и циљеви и приоритети који се желе остварити. У појединим земљама акценат је на активностима које имају за циљ јачање конкурентности, раст (продуктивности) и/или иновације МСПП⁴⁷. Такође, различите земље укључују и сродне циљеве у погледу интернационализације и (све више) дигитализације⁴⁸. Специфичан фокус представља оквир политике МСПП усмерен на предузетништво и стварање нових предузетничких подухвата и улагања.⁴⁹ Поједине земље

⁴⁷ Ниво ЕУ, Чешка Република, Краљевина Данска, Република Естонија, Француска Република, савезна Република Немачка, Мађарска, Република Ирска, Република Италија, Република Летонија, Република Литванија, Велико Ђвојводство Луксембург, Словачка Република, Краљевина Шпанија

⁴⁸ Ниво ЕУ, Република Аустрија, савезна Република Немачка, Мађарска, Република Италија, Република Летонија, Краљевина Холандија, Република Хрватска, Република Португалија, Краљевина Шпанија

⁴⁹ Ниво ЕУ, Република Финска, Француска Република, Република Италија, Република Летонија, Словачка Република

у оквиру политике МСПП стављају фокус на креирање нових послова и запошљавање и инклузију специфичних циљних група и друштвени утицај и смањење регионалних диспропорција.⁵⁰

Такође, у циљу ефикасне и ефективне имплементације политике, формулисани су специфични инструменти и циљана програмска подршка МСПП. Можемо закључити да све земље стављају снажан нагласак на побољшање оквирних и регулаторних услова и смањење бирократије и непотребних трошкова за МСПП, као и на специфичне сегменте пореске политике и унапређење е-управе. У оквиру приступа финансијама успостављен је широк спектар финансијских инструмената и производа намењених искључиво МСПП сходно њиховим развојним потребама и животном циклусу. У оквиру интернационализације, мере су усмерене ка ублажавању трошкова својствених интернационализацији и наступу на новим тржиштима. Иновациона подршка се све више фокусира на подржавање специфичних група предузетника, као што су почетници и иновативна МСПП са потенцијалом високог раста кроз специфичне пореске олакшице и директно финансирање иновативних пројеката. Што се тиче фокуса ка дигитализацији, све већи број земаља је успоставио директну финансијску или нефинансијску подршку (обука, кампање подизања свести) како би се убрзала дигитална транзиција МСПП. Различите земље су успоставиле програмску подршку МСПП у вези са развојем специфичних вештина. Поред тога, промовишу се и предности обуке на радном месту и укључивање перспективе МСПП у шире образовне схеме, како би се омогућила боља усклађеност између потреба и понуде расположивих људских ресурса са специфичним вештинама. Такође, неке земље су успоставиле инструменте политике који су посебно усмерени на побољшање еколошког учинка МСПП, проширењем саветодавних услуга о одрживости или комбинацијом општих и циљаних мера за подршку МСПП.

У имплементацији националних политика развоја МСПП, чиме доприносе и остваривању оквира политике МСПП на нивоу ЕУ, државе чланице сем из националних буџета средства за финансирање програма подршке МСПП добијају и из структурних фондова, као и различитих програма ЕУ. Ове фондове и програме оне користе како за нефинансијску подршку МСПП, али и за директну финансијску, кроз различите грантове и/или развој нових финансијских инструмената.

Република Србија није у овом тренутку у могућности да користи све фондове који су расположиви у процесу формулисања и спровођења политике МСПП у ЕУ. Ипак, неопходно је да се разумеју ови процеси, модели и механизми финансирања МСПП, како би се Србија на време припремила за период када ти фондови буду у потпуности доступни за додатно финансирање инструмената подршке сектору МСПП.

⁵⁰ Република Финска, Краљевина Шведска, Чешка Република, Пољска, Краљевина Холандија

4. ПРОМЕНА КОЈА СЕ ПОСТИЖЕ СПРОВОЂЕЊЕМ СТРАТЕГИЈЕ

Визија:

Иновативна, конкурентна, зелена и одржива МСПП отпорна на екстерне изазове.

Жељена промена:

Одржив сектор МСПП, конкурентан на домаћем и глобалном тржишту, а заснован на ресурсној и финансијској ефикасности, иновацијама и дигитализацији.

Циљеви стратегије

Општи циљ:

Сектор МСПП је носилац убрзаног одрживог економског, друштвеног и инклузивног развоја РС.

Показатељи учинка

Показатељ (и) на нивоу општег циља	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност и базна година	Циљана вредност (2027. година)
Број МСПП	Број	Извештај о МСПП	405.932,00 (2021)	410.000,00
Број запослених у сектору МСПП	Број	Извештај о МСПП	972.187,00 (2021)	1.000.000,00
Стопа раста БДВ	%	Извештај о МСПП	2.172.052,00 РСД	25%

Посебни циљеви:

- I. Предузетнички екосистем - Унапређено оперативно окружење и смањене препреке за пословање МСПП

Показатељи исхода:

Показатељ(и) на нивоу посебног циља (показатељ исхода)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност (2027. година)
Оперативно окружење за МСПП	Ранг	Индекс политике МСПП, димензија 4	3,98	2022	4,2

- II. Иновативан, зелени и на дигитализацији заснован развој – оснажен сектор МСПП за дигиталну трансформацију и примену иновативних и зелених решења

Показатељи исхода:

Показатељ(и) на нивоу посебног циља (показатељ исхода)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност (2027. година)
МСПП која су предузела ресурсно-ефикасне мере (%)	Процент	Еуробарометар	27,8%	2022	32%
МСПП који користе ЕРП софтвер	Процент	Еуростат	22%	2021	30%

III. Конкурентан МСПП сектор – Ојачана конкурентност МСПП на домаћем и страном тржишту

Показатељи исхода:

Показатељ(и) на нивоу посебног циља (показатељ исхода)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност (2027. година)
Вредност извоза сектора МСПП	мил. динара	Извештај о МСПП	910.741	2021	1.050.000
Продуктивност сектора МСПП	мил. динара	Извештај о МСПП	1,8	2020	2,3

IV. Инклузиван сектор МСПП – Ојачана предузетничка иницијатива и већа шанса за улазак у предузетништво за различите циљне групе

Показатељи исхода:

Показатељ(и) на нивоу посебног циља (показатељ исхода)	Јединица мере	Извор провере	Почетна вредност	Базна година	Циљана вредност (2027. година)
Основани привредни субјекти на годишњем нивоу	Број	Извештај о МСПП	38.818	2020	45.000
Женско предузетништво	Ранг	Индекс политике МСП	3,86	2022	4,1

5. АНАЛИЗА ОПЦИЈА ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ЦИЉЕВА

У сврху постизања циљева, подробно су разматране три стратешке опције – одржавање постојећег стања (*Status quo* опција), Опција базирана на секторском приступу са унапређењем институционалног оквира и Опција заснована на међусекторском приступу узкоординацију политика релеватних за сектор МСПП):

1. **Status quo** опција подразумева задржавање постојећег стања у области политика усмерених ка сектору МСПП где је Министарство привреде креатор политика, а доминантна имплементација је поверена релевантним фондовима и агенцијама (Развојна агенција Србије, Фонд за развој, Фонд за иновациону делатност и Агенција за осигурање и финансирање извоза) и Привредној комори Србије. Унапређење мера политика релевантних за сектор МСПП би се одвијало уз постојећи регулаторни и институционални оквир, а раст издвајања финансијских средстава и мера нефинансијске подршке сектору МСПП био поступан. Ова опција би повољно утицала на буџет Републике Србије, јер би њоме издвајања за подршку сектору МСПП остала на постојећем нивоу. Ипак, дугорочно гледано, нарочито у светлу међународних политичких кретања који негативно утичу и на глобалну привреду, али и на појединачне економије, пре свега на МСПП, задржавање постојећег стања, без даљег унапређења и регулаторног и институционалног оквира и мера финансијске и нефинансијске подршке МСПП, би довело до слабљења овог сектора. МСПП би постала додатно рањива, а не би успела ни да се прилагоде променама које намеће текућа кризна ситуација. Имајући у виду значај МСПП за привреду Србије, а и за локалне заједнице (нарочито јер МСПП у великој мери обухватају и рањиве групе као што су жене, националне мањине, младе, социјална предузећа и слично) задржавање трснутог стања и избор ове опције би имао и негативан утицај на општу друштвено-економску ситуацију.
2. **Опција базирана на секторском приступу** би подразумевала јачање институционалног оквира тако што би се у одређеној мери изменили или допунили постојећи прописи са директним утицајем на сектор МСПП. То би значило да се ојачају капацитети јавних финансијских фондова и агенција за имплементацију политика усмерених ка МСПП, без координације са осталим политикама са дугорочнијим и инфраструктурним деловањем ка сектору МСПП. Јачање капацитета институција које се баве подршком МСПП је од суштинске важности за даље унапређење перформанси овог сектора, имајући у виду да квалитативно и квантитативно значајнија подршка МСПП подстиче њихов раст и развој, као и отпорност на негативне ефекте кризних времена. Ипак, без регулаторних интервенција, као и сарадње са другим институцијама и организацијама, а имајући у виду вишедимензионалност сектора МСПП, неће бити могуће постићи адекватне резултате и дугорочне ефекте, нарочито у правном и регулаторном оквиру, те већи капацитети институција неће бити праћени значајнијим унапређењем оперативног оквира и стварања подстицајног окружења за раст и развој МСПП.
3. **Опција базирана на међусекторском приступу** је заснована на координацији релевантних политика осим јачања капацитета носилаца политике развоја сектора МСПП подразумева и реформске кораке у образовним, пореским политикама, заштите животне средине, политике научно-технолошког развоја и иновација и другим релевантним политикама. Имајући у виду мулти-димензионалност и међусекторску природу политике МСПП, само кроз свеобухватну сарадњу и координацију свих релевантних институција могуће је постићи одрживост сектора МСПП, унапређење његове ресурсне и финансијске ефикасности као и даљу трансформацију у складу са општим токовима у глобалној утакмици (дигитална, зелена, иновативна МСПП). Финансијски ова опција је најзахтевнија и подразумева највише средстава, како из буџета Републике Србије, тако и од билатералних и

међународних донатора. Ова опција подразумева усмеравање свих расположивих ресурса ка подршци МСПП и креирању подстицајног пословног окружења за МСПП које стимулише њихово оснивање, раст и развој, и јача њихову отпорност на свакодневне изазове са којима се суочавају у свакодневном пословању. Ипак, она доноси и највише користи. Не само што ће оснажена МСПП значајно допринети буџету, већ јачи сектор позитивно утиче и на друштвено-економски развој и раст, а повећава и конкурентност националне привреде и бољу позиционираност у глобалној тржишној утакмици.

Све горе наведене опције евалуиране коришћењем критеријума ефикасности, ефективности, трошкова, капацитета за имплементацију и одрживости опције.

1. **Ефективност** у достизању циљева показује у ком нивоу ће јавна политика остварити своје циљеве, односно какви ће бити диференцијални резултати за сектор МСПП.
2. **Ефикасност** у достизању циља се односи на ниво до које јавна политика испоручује резултат у економском и временском смислу.
3. **Трошкови** се односе на финансијски израз свих утрошака неопходних да би се реализовали постављени циљеви и испуниле мере.
4. **Капацитет** за имплементацију приказује расположиве и реално очекиване људске, материјалне и финансијске ресурсе неопходне за примену поменутих опција.
5. **Одрживост** треба да прикаже степен доприноса опције решавању идентификованих проблема сектора МСПП, те укупном економском и друштвеном развоју Републике Србије.

Сваки критеријум је оцењиван у распону од 1 (најнижа оцена) до 5 (највиша оцена), а изабрана опција је она чији збир је по свим критеријумима, без коришћења тежинских коефицијената, односно са латентном јединичном пондерацијом највећи. У наредној табели су приказани резултати оцене и укупан резултат.

Табела 1 Упоредни приказ стратешких опција за дате критеријуме

Критеријум	(1) <i>Status quo</i> опција	(2) Опција заснована на секторском приступу	(3) Међусекторска опција
1. Ефективност	1	3	5
2. Ефикасност	1	2	5
3. Трошкови	5	3	1
4. Капацитет	5	4	1
5. Одрживост	1	3	5
СВЕГА	13	15	17

Након збрајања свих појединачних оцена, највишу укупну оцену је добила опција (3) Опција заснована на међусекторском приступу. Уједно, она је идентификована као најпожељнија по критеријумима ефикасности, ефикасности и одрживости.

6. МЕРЕ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ЦИЉА И АНАЛИЗА ЊИХОВИХ ЕФЕКТАТА

Посебан циљ I: Предузетнички екосистем – Унапређено оперативно окружење и смањене препреке за пословање МСПП

Мера 1.1: Унапређење општег правног, административног и пореског оквира за отпочињање и развој пословања и „другу шансу” за МСПП

Врста мере	Регулаторна	Трајање мере:	2023 – 2027. године	
Индикатори	Назив	Извор провере	Почетно стање	Циљана вредност
1.	Оптерећење које намеће регулатива (Burden of Government Regulation)	Индекс глобалне конкурентности (Global Competitiveness Index)	95 (2019)	90 (2027)
Опис	<p>Правни и оперативни оквир у ком привредни субјекти послују и са којим морају да се усагласе у својим свакодневним пословним активностима, може да креира значајне препреке и отежа им или успори пословање и наметне додатне трошкове. У протеклом периоду, значајан напредак је направљен у смеру олакшавања пословања МСПП у Републици Србији. Нарочито је оснивање привредних субјеката олакшано и поједностављено, док се кроз е-услуге јавне управе значајно смањују трошкови и време потребно за усаглашавање са прописима. Циљ ове мере је даље унапређење регулаторног и административног оквира за отпочињање и свакодневно пословање МСПП, олакшавање затварања бизниса и промоција „друге шансе”, као и оптимизација пореских и непореских захвата ка сектору МСПП, доношење Закона о подстицању развоја предузетништва којим ће се на системски начин уредити најважнија питања и створити услов за даљи развој ове области. Мера обухвата и унапређење положаја жена предузетница и решавање њихових најважнијих питања. Кроз редован дијалог са МСПП, а у складу са принципом „Мислити најпре о малима” биће идентификоване њихове потребе и приоритетне области које ће довести до смањења регулаторних и административних препрека пословању.</p>			
Ефекти мере	<p>Реализацијом ове мере се унапређује опште окружење у ком сектор МСПП послује и то превасходно кроз уклањање административних препрека и смањење трошкова пословања идентификованих кроз стални дијалог са представницима МСПП.</p>			

Мера 1.2: Унапређење приступа МСПП кључној инфраструктури

Врста мере	Подстицајна	Трајање мере:	2023 – 2027. године
------------	-------------	---------------	---------------------

Индикатори	Назив	Извор провере	Почетно стање	Циљана вредност
1.	Износ средстава издвојених за подршку развоју пословне инфраструктуре	Буџет РС, Извештаји о спровођењу Програма за подршку развоју пословне инфраструктуре	647.000.000,00 (2022)	700.000.000,00 (2027)
Опис	Бројне студије указују на то да је физичка инфраструктура кључни предуслов за развој МСПП. Физичка и основна инфраструктура (приступни путеви, прикључење на енергетску мрежу и трафостанице, интернет итд.) Још увек није једнако доступна у свим регионима у Републици Србији, што је потврђено и кроз јавно-приватни дијалог организован у процесу припреме ове Стратегије. Циљ ове мере је подршка МСПП и јединицама локалне самоуправе за развој и реализацију инфраструктурних предуслова за пословање, те убрзани раст и развој МСПП. Мере развоја инфраструктуре се посебно односе на неразвијена подручја. У оквиру ове мере су предвиђене активности које укључују реализацију програма Министарства привреде који доприносе унапређењу кључне економске инфраструктуре, али и донаторских пројеката који пружају финансијску подршку за ове сврхе. Ова мера је комплементарна са другим јавним политикама које уређују унапређење инфраструктуре за економски развој.			
Ефекти мере	Овом мером ће се омогућити приступ већег броја МСПП основној инфраструктури и створити услови за пословање МСПП у најмање развијеним локалним самоуправама.			

Мера 1.3: Јачање капацитета институција за подршку МСПП и дијалога за развој са МСПП

Врста мере	Институционално управљачко-организациона	Трајање мере:	2023 – 2027. године	
Индикатори	Назив	Извор провере	Почетно стање	Циљана вредност
1.	Институционални оквир, поддимензија 3.1	Индекс политике МСПП за Западни Балкан и Турску	4.23 (2022)	4.50 (2027)
Опис	Предуслов за адекватну примену активних политика ка МСПП је оснажена јавна управа и институције које су задужене за имплементацију политике развоја МСПП и специфичне програмске подршке МСПП. С тим у вези, потребно је даље јачање фондова и агенција задужених за имплементацију политика усмерених ка сектору МСПП као што су РАС, ФЗР и АОФИ пре свега по питању реализације пројеката у складу са новим трендовима и токовима (еколошки аспекти пројеката и зелено финансирање). Такође, мера обухвата подизање			

	<p>капацитета акредитованих регионалних развојних агенција и њихово оснаживање како би МСПП на локалу добили адекватну подршку, али и промоцију предузетништва на локалном нивоу, као и вертикално унапређење програма подршке МСПП. На крају, ова мера за циљ има и адекватно статистичко праћење и извештавање о стању и приликама у сектору МСПП у складу са ЕУ статистикама и методологијама, као и редовно истраживање потреба и приоритета МСПП.</p>
Ефекти мере	<p>Примена ове мере довешће до двојакних ефеката. Са једне стране биће ојачани капацитети институција за спровођење политике и програма МСПП које директно утичу на сектор кроз оснаживање јавних фондова и агенција задужених за економски развој МСПП од оснивања, развоја и интернационализације пословања. Такође, повећаће се вертикална повезаност и усклађеност подршке сектору МСПП. Са друге стране, реализација мере ће омогућити унапређени статистички обухват и бољу подлогу за креирање политика МСПП сектора.</p>

Посебан циљ II: Иновативан, зелени и на дигитализацији заснован развој - сектор МСПП као посилац убрзане трансформације

Мера 2.1: Унапређење иновативних капацитета МСПП

Врста мере	Подстицајна	Трајање мере:	2023 – 2027. године	
Индикатори	Назив	Извор провере	Почетно стање	Циљана вредност
1.	Број подржаних пројеката МСПП кроз Програме Фонда за иновациону делатност	Извештаји Фонда за иновациону делатност	1.148 (2022)	2.200 (2027)
Опис	<p>Иновативност и иновативна спремност сектора МСПП утиче на њихову конкурентност на домаћем и иностраном тржишту. Циљ ове мере је да се подигну иновативни капацитети МСПП и унапреди подршка за реализацију пројеката комерцијализације иновација, по питању доступности али и величине. Мера подразумева реализацију програма Фонда за иновациону делатност који омогућавају иновације у МСПП. Такође, обухвата и промоцију програма ЕУ који подстичу иновативност (Хоризонт Европе), као и едукацију МСПП и едукацију МСПП о могућностима и начину коришћења тих средстава. Ова мера ће се спроводити као комплементарна, јер је у садржајном смислу развој иновација обухваћено и другим политикама, а пре свега – Стратегија паметне специјализације („Службени гласник РС”, број 21/2020). Поред тога, мером су предвиђене и обуке МСПП о иновацијама и значају иновација.</p>			
Ефекти мере	<p>Главни ефекат ове мере је подизање иновативног капацитета и иновативне спремности МСПП сектора у Србији кроз финансијску и нефинансијску подршку, што ће резултирати у већем броју високо-технолошких услуга и</p>			

	производа, а самим тим ће утицати на повољнију структуру како сектора МСПП тако и привреде Републике Србије.
--	--

Мера 2.2: Подршка МСПП за примену зелене агенде у пословању

Врста мере	Подстицајна			
Индикатори	Назив	Извор провере	Почетно стање	Циљана вредност
1.	МСПП у зеленој економији	Индекс политике МСПП, Димензија 9	2.53 (2022)	2.94 (2,27)
2.	МСП који нуде зелене производе или услуге (%)	Еуробарометар	25% (2021)	30% (2027)
Опис	<p>Посебно важна област на коју до сада није било обраћано довољно пажње односи се на усклађивање пословања МСПП са принципима зеленог пословања, што је неопходан услов за прилагођавање глобалним захтевима одрживог развоја. Ипак, МСПП у Републици Србији недовољно су упознати са овим концептима, а такође имају врло ниску свест о преласку са линеарног на циркуларни модел пословања, као и о зеленим производима и услугама. Ова мера за циљ има подршку МСПП за трансформацију ка ресурсној ефикасности и озелењавању њиховог пословања, што ће допринети и остваривању резултата „Зелене агенде за Западни Балкан”. Мера обухвата финансијску подршку МСПП за увођење обновљивих извора енергије, за зелено пословање, усаглашавање са стандардима заштите животне средине, као и за иновативна решења у области циркуларне економије. Поред тога, мера предвиђа и пружање саветодавне и едукативне подршке МСПП, као и подизање свести овог сектора о циркуларној економији, енергетској ефикасности и зеленом пословању. Активности ове мере су комплементарне Стратегији индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године („Сл. гласник РС”, број 35/2020).</p>			
Ефекти мере	<p>Имплементацијом ове мере допринеће се спровођењу „Зелене агенде за Западни Балкан” и помоћи МСПП да ускладе своје пословање са захтевима зелене трансформације. Већа примена циркуларне економије, енергетске ефикасности, као и већи број зелених производа и услуга, омогућиће МСПП да еколошке изазове претворе у развојне шансе, а свакако ће имати и позитиван ефекат на заштиту животне средине.</p>			

Мера 2.3: Подршка МСПП за дигиталну трансформацију и развој е-трговине

Врста мере	Подстицајна	Трајање мере:	2023 – 2027. године	
Индикатори	Назив	Извор провере	Почетно стање	Циљана вредност
1.	Број МСПП подржаних кроз Центар за дигиталну трансформацију ПКС	ПКС, Извештај Центра за дигиталну трансформацију	НЕПОЗНАТО	НЕПОЗНАТО

	(просечан раст за читав период)			
2.	Промоција употребе е-трговине (Promoting the use of e-commerce)	Индекс политике МСПП, под-димензија 10.3	3,20 (2022)	3,5 (2027)
Опис	Дигитализација пословања омогућава унапређење ефикасности производних процеса, а креира и могућности за иновације, како производа тако и пословних модела. Дигитализација у сектору МСПП може да има широку примену, од е-трговине као начина пословања, дигитализације понуде (дигитални производи и услуге) па до аутоматизације процеса, а основна је окосница даљег привредног развоја, што је нарочито дошло до изражаја у време кризе узроковане пандемијом коронавируса. Међутим, представници МСПП сектора често немају довољно свести, искуства и капацитета да сами спроведу дигиталну трансформацију свог пословања и уведу напредније видове дигитализације. Циљ ове мере је да, пре свега, пружи едукативну и саветодавну подршку дигиталној трансформацији, прилагођену специфичним потребама МСПП и оснажи свест овог сектора о е-трговини и користима које она доноси, као и да подржи подршку МСПП на путу дигитализације. Реализација мере укључује активну сарадњу Министарства привреде са ПКС (Центар за дигиталну трансформацију), ГИЗ и УНДП. Активности ове мере су комплементарне Стратегији индустријске политике Републике Србије од 2021. до 2030. године („Сл. гласник РС”, број 35/2020).			
Ефекти мере	Мера доприноси повећању дигиталних знања и вештина, креирању специфичних производа и услуга и већем укључивању у е- трговину МСПП сектора. На овај начин доприноси се већој примени дигитализованих решења према утврђеним потребама која поспешују убрзану трансформацију МСПП.			

Посебан циљ III: Конкурентан МСПП сектор – Ојачана конкурентност МСПП на домаћем и страном тржишту

Мера 3.1: Подршка МСПП за јачање капацитета за управљање људским капиталом

Врста мере	Информативно - едукативна	Трајање мере:	2023 – 2027. године	
Индикатори	Назив	Извор провере	Почетно стање	Циљана вредност
1.	Број МСПП који учествују у дуалном образовању	Извештај Министарства просвете и ПКС	850	1300
Опис	Недостатак радне снаге и спремности потенцијалних запослених да раде у домаћим МСПП, како по питању броја, тако и квалитета, један је од најважнијих проблема са којима се МСПП у Србији сусрећу. Ово питање се нарочито истиче у последњих неколико година, када се јавља потреба и увоза радне снаге. Ова мера за циљ има да помогне МСПП да сагледају начине и модалитете за привлачење и задржавање радне снаге, као и да оснажи интерне капацитете			

	<p>МСПП. Посебна пажња биће посвећена и спровођењу анализа потреба за унапређењем знања и вештина у МСПП, унапређењу квалитета кадрова као и укључивању МСПП у модел дуалног образовања. Подршка запошљавању у МСПП, као и образовању и оспособљавању радне снаге предвиђена је другим планским документима (Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године („Сл. гласник РС”, бр. 18/2021 и 36/2021 – испр.), Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године („Сл. гласник РС”, број 63/2021), те ће активности ове мере допуњавати већ предвиђене у тим документима.</p>
Ефекти мере	<p>Мера ће обезбедити бољи квалитет кадра у МСПП сектору заснован на унапређеним знањима и вештинама, чиме ће се повећати конкурентност МСПП.</p>

Мера 3.2: Интензивирање подршке за инвестирање, приступ финансирању и реализацији финансијских трансакција МСПП кроз постојеће и нове програме

Врста мере Индикатори	Подстицајна Назив	Трајање мере: Извор провере	2023 – 2027. године	
			Почетно стање	Циљана вредност
1.	Учешће инвестиција МСПП у БДВ сектора (%)	Извештај о МСПП	24,8% (2021)	27% (2027)
2.	Степен нових кредита ка МСПП	ОЕЦД, „Финансирање МСПП” (Financing SMEs and Entrepreneurs)	43,13% (2020)	47% (2027)
Опис	<p>Ова мера има за циљ унапређење конкурентности сектора МСПП кроз финансијску подршку и кроз реализацију различитих програма подршке и финансијских инструмената који ће допринети повећању инвестиција МСПП и унапређењу њихове конкурентске позиције. Приступ финансирању је препознат као један од најзначајнијих ограничавајућих фактора за бржи развој сектора МСПП, те његов последични позитивни утицај на економски, друштвени и инклузивни развој. Поред реализације више програма подршке МСПП и финансијских инструмената, овом мером обухваћено је и јачање капацитета јавних финансијских институција и сарадња са Удружењем банака у вези са побољшањем приступа банкарским производима за МСПП. Такође, мером ће се радити и на унапређењу капацитета МСПП, кроз јачање њихове финансијске писмености, инвестиционе спремности и финансијског управљања. На крају, мера обухвата на унапређењу оперативног пословања и платног промета.</p>			
Ефекти мере	<p>Реализацијом ове мере би се побољшао њихов приступ финансијским инструментима за реализацију инвестиција и ојачала конкурентска позиција сектора МСПП. .</p>			

Мера 3.3: Поддршка МСПП за ширења на нова тржишта

Врста мере	Подстицајна	Трајање мере:	2023 – 2027. године	
Индикатори	Назив	Извор провере	Почетно стање	Циљана вредност
1.	Раст извоза МСПП (апсолутна вредност)	Извештај о МСПП	910.741 млрд. дин. (2021)	980,0 млрд. дин. (2027)
2.	Интернационализација МСПП	Индекс политике МСПП, под-димензија 10.1 Промоција извоза	4,31 (2022)	4,5 (2027)
Опис	Ова мера за циљ има јачање капацитета сектора МСПП за наступ на међународним тржиштима. Иако ће фокус мере бити на финансијској подршци МСПП, нефинансијска помоћ и промоција ће, кроз стручну подршку, едукације и обуке надопуњавати подстицајну природу ове мере. Финансијска подршка интернационализацији МСПП биће реализована кроз програме РАС, обухвата и промоцију услуга и подршке АОФИ за сектор МСПП, као и суфинансирање набавке стандарда и сертификата који омогућавају побољшање конкурентности и квалитета производа. Стручна подршка МСПП ће бити пружена како кроз различите програме које ће реализовати националне развојне институције и ПКС, тако и кроз међународне институције (ЕБРД). Значајну улогу имаће и АРРА кроз које ће се реализовати различите обуке које имају за циљ припрему МСПП за први излазак на нова тржишта. Поред тога, кроз унапређење функционалности портала „Предузетништво”, али и кроз дигитални сервис за техничке прописе и стандарде, биће побољшан приступ МСПП информацијама од значаја за наступ на страним тржиштима и захтевим тих тржишта.			
Ефекти мере	Реализација ове мере допринеће унапређењу извоза сектора МСПП, како порасту обима, тако и структуре извоза. Раст извоза има консекветне ефекте на читаву националну економију и привредног раста и националног дохотка и смањивања незапослености.			

Мера 3.4: Промовисање пословног повезивања МСПП

Врста мере	Подстицајна	Трајање мере:	2023 – 2027. године	
Индикатори	Назив	Извор провере	Почетно стање	Циљана вредност
1	Интеграција МСПП у глобалне ланце добављача	Индекс политике МСПП, под-димензија 10.2	3,95 (2022)	4,15 (2027)
Опис	Пословно повезивање за циљ има унапређење капацитета и већу видљивост на тржишту појединачних МСПП. Такође, укључивање у ланце вредности и ланце			

	добављача како страних, тако и домаћих фирми представља значајан, а још увек неискоришћен потенцијал. Имајући у виду још увек, недовољно разумевање користи које повезивање и удруживање МСПП са собом носи, те акутни проблем недостатка поверења условљен још увек кратком традицијом предузетништва у Републици Србији у поређењу са развијеним економијама ЕУ, ова мера за циљ има даљу промоцију и подстицање повезивања МСПП ради њиховог лакшег наступа на домаћем и бољу позицију на међународном тржишту. Мера предвиђа програме финансијске подршке МСПП за укључивање у међународне ланце вредности и за кластере. Пратеће активности овим подстицајним биће свакако и промоција примера добре праксе, повезивање домаћих микро и малих предузећа са средњим, као и услуге информисања и саветовања.
Ефекти мере	Реализација ове мере омогућиће већу видљивост МСПП као потенцијалних добављача и развиће потенцијала за заједнички наступ како на домаћем тако и на страним тржиштима, као и укључивање у глобалне ланце вредности. То ће довести до унапређења конкурентности сектора, али и читаве привреде Републике Србије.

Мера 3.5: Јачање отпорности МСПП на кризе

Врста мере	Едукативно-информативна		Трајање мере:	2023 – 2027. године
Индикатори	Назив	Извор провере	Почетно стање	Циљана вредност
	Број МСПП који су користили алат за самопроцену у периоду имплементације Стратегије	Сајт ПКС, Портал „Предузетништво”	0	100
Опис	Због лимитираних људских, техничких и финансијских капацитета, сектор МСПП је нарочито осетљив на кризне ситуације и на поремећаје на тржишту. Из тог разлога је од неоспорног значаја успоставити систем за разумевање ризика са којима се сектор МСПП суочава у нестабилним временима, као и за јачање њихових капацитета за изградњу дугорочне отпорности на екстерне ризике. Циљ ове мере је да подигне свест МСПП о неопходности праћења различитих екстерних ризика, али и да помогне одлучиоцима да разумеју главне ризике са којима се овај сектор сусреће како би могли на време да реагују и подрже их у управљању ризиком, улагањима у отпорност и опоравак од утицаја кризе. Мера подразумева континуирано праћење, пре свега, ликвидности и финансирања МСПП и правовремено реаговање на евентуалне поремећаје и израду алата за самопроцену изложености ризику МСПП.			
Ефекти мере	Мера ће допринети јачању отпорности МСПП на спољне ризике и промене до којих долази како због различитих кризних ситуација, тако и због потенцијалних елементарних непогода и катастрофа. Кроз већу отпорност сектора МСПП, ојачаће и њихова позиција на тржишту, као и њихова конкурентност, што ће позитивно утицати и на најважније параметре конкурентности и целокупне економије РС.			

Посебан циљ IV: Инклузиван сектор МСПП– Ојачана предузетничка иницијатива и већа шанса за улазак у предузетништво за различите циљне групе

Мера 4.1. Подстицање предузетничког духа и подршка почетници у бизнису

Врста мере	Подстицајна		Трајање мере:	2023 – 2027. године
Индикатори	Назив	Извор провере	Почетно стање	Циљана вредност
1.	Број подржаних почетника у бизнису кроз финансијску и нефинансијску подршку	Извештај Мприв	2.490 (150 кроз финансијску подршку а 2.340 кроз нефинансијску подршку) (2021)	2.850 (250 кроз финансијску подршку а 2.600 кроз нефинансијску подршку) (2027)
Опис	Ова мера за циљ има јачање предузетничког начина размишљања кроз подстицаје за отпочињање пословања али и промоцију предузетништва као пожељне каријере и јачање предузетничке свести. Ова мера усмерена је на јачање финансијских и нефинансијских програма подстицаја за почетнике у пословању кроз унапређење доступности и обима подршке. Мера обухвата промотивне активности за подстицање предузетничке културе и јачање свести о значају предузетништва за општи друштвени и економски развој кроз организовање различитих догађаја, медијске наступе, даља унапређења портала „Предузетништво” са циљем правовременог и квалитетног информисања сектора МСПП, као и кампање на друштвеним мрежама. Имајући у виду да је Стратегијом развоја стартап екосистема Републике Србије за период од 2021. до 2025. године („Сл. гласник РС”, број 125/2021) обухваћена подршка стартап заједници, ова мера се спроводи као комплементарна и таргетира остале почетнике у бизнису.			
Ефекти мере	Реализација ове мере довешће до оснивања и преживљавања МСПП у првим најкритичнијим годинама пословања.			

Мера 4.2. Интензивирање подршке већој инклузивности развоја МСПП

Врста мере	Подстицајна		Трајање мере:	2023 – 2027. године
Индикатори	Назив	Извор провере	Почетно стање	Циљана вредност
1.	Број подржаних жена предузетника и младих који су добили финансијску и нефинансијску подршку	Извештај МПрив	2706 (100 кроз финансијску подршку, а 2606 кроз нефинансијску	3200 (600 кроз финансијску подршку, а 2600 кроз

		подршку) (2021)	нефинансијску подршку) (2027)
Опис	<p>Ова мера за циљ има унапређење: а) женског предузетништва, б) социјалног предузетништва, в) предузетништва младих, као и г) предузетништва код осталих осетљивих група и у неразвијеним подручјима. Њоме је, пре свега, предвиђено унапређење доступности и обима финансијске подршке за жене предузетнице и младе. Уједно, ова мера има за циљ и да се кроз Пројекат „Жене су закон”, промовише женско предузетништво у циљу побољшања положаја жена предузетница. Мера такође обухвата и унапређење евидентирања родних карактеристика оснивача и заступника МСПП, што ће довести до бољег статистичког праћења женског предузетништва у Републици Србији. Кроз циљане финансијске инструменте за младе, припаднике ромске националне мањине и МСПП из неразвијених подручја осигураће се инклузивност даљег развоја предузетништва у Републици Србији. Мером је препознат значај различитих циљних група за развој привреде, нарочито локалне заједнице, и њене активности су допуњујуће онима предвиђеним у другим планским документима као што су Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године („Сл. гласник РС”, број 2/2015) и Стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године („Сл. гласник РС”, број 103/2021). Што се социјалног предузетништва тиче, ова мера ће бити комплементарна и допуњујућа мерама које ће бити дефинисане Програмом развоја социјалног предузетништва, који је у изради, а чији је носилац министарство у чијој су надлежности рад, запошљавање, борачка и социјална питања.</p>		
Ефекти мере	<p>Реализацијом ове мере повећаће се инклузивност сектора МСПП и ојачати економски положај жена у Републици Србији. Посебно ће се унапредити родна равноправност када је реч о програмима подршке МСПП сектору (како у фази отпочињања пословања, тако и у фази развоја и унапређења иновативности пословања). Остали битни ефекти ове мере се односе на јачање социјалних предузетничких подухвата у Републици Србији, те последично решавање ширих друштвених потреба на иновативан начин.</p>		

Анализа ефеката мера предложених овом стратегијом

Мере предложене овим документом јавне политике произвешће различите ефекте по привреду и друштво у целини. Иако ће за реализацију мера и активности предвиђених у Акционом плану бити издвојена значајна средства из буџета Републике Србије како би се спровели програми финансијске и нефинансијске подршке МСПП, као и даљи кораци на унапређењу правног, институционалног и оперативног окружења за МСПП и поједноставило њихово свакодневно пословање, на средњи и дужи рок ова ће се ова иницијатива вратити. Кроз подизање конкурентности МСПП, јачање њихове отпорности на спољне ризике и њихове одрживости, МСПП ће значајније и допринети буџетским приходима. Поред издвајања из буџета Републике Србије, за реализацију мера и активности предвиђених овом стратегијом, користиће се и донаторска средства, а нарочито имајући у виду да је јачање МСПП приоритетна област како међународних организација, међународних финансијских организација, тако и билатералних донатора.

Мере ове стратегије ће допринети смањењу трошкова за МСПП, а пружиће им и финансијску подршку за реализацију њихових инвестиција, пројеката, као и дигиталну трансформацију и ресурсну ефикасност и одрживост. Оне су осмишљене тако да подстакну конкурентност МСПП како на домаћем тако и различитим иностраним тржиштима и то тако што ће им се пружити различите врсте информација, савета, нефинансијске и финансијске подршке. Активности и мере су осмишљене тако и да подстакну иновације у МСПП, како производно-процесне, тако и маркетиншке и организационе, а биће подржана и сарадња науке и приведе кроз програме чији је циљ управо комерцијализација иновација и јачање конкурентности МСПП. Јачањем конкурентности, МСПП ће бити у могућности да креирају нова радна места, што ће се позитивно одразити на даље смањење незапослености, а унапређење знања и вештина запослених, али и менаџера и власника МСПП, као и креирање модела за привлачење и задржавање квалитетних кадрова у сектору МСПП, подстаћи ће заинтересованост радне снаге и за овај сектор. Имајући у виду значај МСПП за локалну заједницу, њихов раст и развој који се одвија најпре на локалу, подршка МСПП која ће бити обезбеђена мерама ове стратегије позитивно ће допринети и целокупном друштвеном развоју.

Мере предвиђене овом стратегијом позитивно ће утицати на положај различитих друштвених група, нарочито жена и младих, а обухватају и друге рањиве циљне групе (нпр. Роми, социјална предузећа, незапослене и слично). Предузетништво значајно доприноси унапређењу друштвено-економског положаја ових циљних група, јача њихову економску позицију и оснажује их. Унапређењем конкурентности сектора МСПП значајно се подстиче и запосленост и креирање нових радних места, те ће мере предвиђене кроз ову стратегију имати позитиван утицај и на ту област, а кроз моделе за привлачење и задржавање кадрова у МСПП и промоцију примера добре праксе, послодавцима из сектора МСПП ће бити омогућено да се ангажују у односима са запосленима у складу са dobrим праксама и трендовима.

Мере предвиђене овом стратегијом нису секторске и нису креиране тако да унапређују привреду неког посебног статистичког региона у Републици Србији, већ су хоризонталне. Ипак, како МСПП чине окосницу локалних и регионалних привреда, њихов развој, унапређење продуктивности и конкурентности ће свакако имати позитиван утицај и на регионе у којима они „живе“ и раде.

Како предложене мере обухватају и подршку МСПП за озелењавање, енергетску ефикасност и одрживост, како финансијску тако и нефинансијску кроз обуке, савете и информације, али и јачање свести о заштити животне средине, оне ће имати позитиван ефекат и на животну средину и очекује се смањење негативног утицаја овог сектора на квалитет воде, ваздуха и земљишта, као и унапређење управљања отпадом и енергетске ефикасности.

Имајући све ово у виду, реализација мера и активности предвиђених у Стратегији и пратећем Акционом плану, допринеће значајно унапређењу животног стандарда у Републици Србији, кроз побољшање иновативности и конкурентности МСПП, њихове одрживости и употребе дигиталних технологија, а тиме и креирање нових радних места и боље запослености, али и већих прихода.

7. МЕХАНИЗАМ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ И НАЧИН ИЗВЕШТАВАЊА О РЕЗУЛТАТИМА СПРОВОЂЕЊА

Министарство надлежно за послове привреде, задужено је за управљање спровођењем Стратегије и пратећег Акционог плана за имплементацију Стратегије (у даљем тексту: Акциони план), за координацију спровођења са другим органима државне управе, институцијама јавне управе и удружењима, као и за спровођење Стратегије у оним деловима у којима је орган државне управе препознат као институција надлежна за спровођење одређених мера и активности. Такође, Министарство надлежно за послове привреде прати спровођење Стратегије на основу кванитативних и квалитативних показатеља учинка циљева и мера Стратегије.

У складу са чланом 18. ставом 2. Закона о планском систему, припремљен је Акциони план којим су мере Стратегије детаљно разрађене. Акциони план који се усваја заједно са Стратегијом припремљен је за период имплементације од две године односно за период 2023 – 2024. године. Након истека важења овог акционог плана, министарство надлежно за послове привреде ће сачинити извештај о реализацији Акционог плана за период 2023 – 2024. године и припремиће нови акциони план за наредни трогодишњи период (2025-2027. године) имплементације Стратегије. Заједно са извештајем о реализацији, може се извршити периодична (*mid-term*) евалуација Стратегије, како би се сагледали ефекти спровођења Стратегије у посматраном периоду и потенцијално предвиделе корекције јавне политике које се могу интегрисати у следећи, трогодишњи Акциони план.

Извештавање о спровођењу активности и мера дефинисаних Стратегијом и пратећим Акционим план врши се у складу са чланом 43. Закона о планском систему. Сви органи односно институције, носиоци спровођења појединачних мера и активности, као и они који су препознати као партнери у спровођењу, писаним путем, једном годишњем дужни су да извештавају министарство надлежно за послове привреде о спровођењу мера и активности.

Министарство надлежно за послове привреде припрема годишњи извештај о реализацији Стратегије и Акционог плана и доставља га Влади, у складу са роковима прописаним Законом о планском систему, односно најкасније 120 дана по истеку календарске године. У процесу праћења спровођења мера и активности Стратегије, као и припреме годишњих извештаја, надлежни орган ће користити јединствени информациони систем и његове расположиве функционисности, а сви носиоци реализације мера и активности ће преко тог система достављати извештаје министарству надлежном за послове привреде.

Поред тога, министарство надлежно за послове привреде ће на годишњем нивоу информисати и приватни сектор, односно МСПП, као и заинтересоване стране о реализацији Стратегије и оствареним резултатима а са циљем настављања дијалога и сарадње.

8. СПРОВЕДЕНЕ КОНСУЛТАЦИЈЕ СА ЗАИНТЕРЕСОВАНИМ СТРАНАМА

Консултације са свим заинтересованим странама спровођене су све време трајања процеса израде Стратегије. Почетак процеса израде Стратегије оглашен је на порталу еКонсултације, где су потом објављивани и сви производи настали у оквиру припреме

Стратегије. У периоду 01 – 30. јун 2022. године, сва заинтересована лица могла су да доставе своје коментаре, сугестије и доприносе за Стратегију, као и предлоге за приоритете и мере, преко наведеног портала.

Да би се осигурало укључивање свих учесника, обезбедила инклузивност и пружила једнака шанса присутнима да дају свој допринос и сугестије, ЈПД у процесу израде Стратегије је организован и спроведен у форми светског кафеа (енгл. World Café). World Café је једноставан и напредан метод за организацију дискусије и дијалога око важних питања. То је алат који подстиче интеракцију свих учесника и поспешује дубљи ангажман свих присутних. Једино је догађај у Београду, којим је званично започет процес ЈПД, организован у формалнијем облику, уз присуство представници Министарства привреде, Привредне коморе Србије и представника и других органа државне управе, као и сектора МСПП.

ЈПД су организовани у сарадњи, са и уз подршку Привредне коморе Србије и регионалних привредних комора у јуну месецу 2022. године у 11 градова у Републици Србији (хронолошки представљено): Београд, Крушевац, Ниш, Нови Сад, Крагујевац, Шабац, Зајечар, Суботица, Ужице, Нови Пазар и Чачак.

Додатно, представници експертског тима су присуствовали и редовној седници Парламента предузетника у Београду, почетком јуна 2022. године и искористили и ту прилику да са предузетницима разговарају о новом документу и од њих добију значајне сугестије за текст предлога нове стратегије.

На ЈПД је активно учествовало 239 присутних и то:

- 121 представник МСПП,
- 56 представника научно-технолошких паркова, пословних инкубатора, кластера, регионалних развојних агенција, удружења привредника, организација цивилног друштва;
- 12 представника универзитета и средњих стручних школа и
- 50 представника државних институција и локалних самоуправа.

Такође, почетком септембра 2022. године, одржан је састанак и са члановима Савета ПКС за микро, мала и средња привредна друштва, на коме су представљени доприноси прикупљени током јуна 2022. године, и добијени додатни коментари и сугестије.

На основу *ex post* анализе као и *SWOT* и *CROSS SWOT*, експертски тим је идентификовао три тематске сесије које су биле предмет дискусије на сваком догађају. Учесницима су унапред прослеђене ове теме, као и подтеме у свакој целини, да би се припремили за догађај и да би од почетка знали шта се од њих очекује. На самим догађајима, присутни су били подељени у групе од четири до седам учесника и свака група је, уз подршку модератора, дискутовала о:

- Регулаторном, правном и институционалном оквиру за МСПП;
- Иновацијама, дигитализацији и одрживом/зеленом пословању МСПП; и
- Конкурентности МСПП.

Кроз разговор у оквиру приоритетних тема, поред кључних питања, водила се и дискусија о специфичним темама као што су: промоција предузетништва, стартап, специфичне циљне групе (жене предузетнице, омладинско предузетништво, социјално предузетништво, друга шанса), а МСПП су консултована и око активности које у претходној стратегији нису реализоване. Наиме, у складу са препоруком Државне ревизорске институције (ДРИ), да се

приликом креирања нове политике развоја сектора МСПП анализира потреба и приоритет приликом састављања акционог плана за спровођење новог планског документа, приликом ЈПД модератори су се дотакли и ових питања.

Кроз ЈПД, као и додатне консултације, прикупљено је 48 иницијатива привредника.

Поред тога, 6. јуна 2022. године, у оквиру редовног састанка Парламента предузетника ПКС, консултације су одржане и са присутним предузетницима, а њихови коментари уграђени и систематизовани у Извештају о ЈПД. Почетком септембра, односно 6. септембра 2022. године, одржан је и додатни састанак у ПКС и том приликом верификовани налази са ЈПД.

9. ПРОЦЕНА ФИНАНСИЈСКИХ СРЕДСТАВА ПОТРЕБНИХ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ И АНАЛИЗА ФИНАНСИЈСКИХ ЕФЕКТА

За остваривање општег циља, посебних циљева и мера предвиђених овом стратегијом, средства се опредељују у буџету Републике Србије, Финансијским планом Регионалне развојне агенције, Финансијским планом Фонда за развој, Финансијским планом Агенције за осигурање и финансирање извоза, Финансијским планом Агенције за лиценцирање стечајних управника, Финансијским планом Фонда за иновациону делатност.

Средства за реализацију одређених мера и активности биће обезбеђена и кроз подршку ЕУ путем ИПА и кроз Програме ЕУ који се реализују у Републици Србији (као што су Хоризонт Европе, Програм за јединствено тржиште и слично). Такође, предвиђено је и договорено учешће и других билатералних и мултилатералних донатора у реализацији мера и активности ове стратегије и АП, као што су ГИЗ, КФВ, УНДП и слично.

Акционим планом за спровођење Стратегије приказан је буџет за реализацију мера за 2023. годину, са пројекцијама за 2024. и 2025. годину који ће се усклађивати са средњорочним оквиром расхода из дефинисане процедура за припрему буџета за 2023. годину, као и у складу са лимитима које Министарство финансија одреди за наредне године за одговарајуће разделе.

10. АНАЛИЗА РИЗИКА

У наредној табели су приказани ризици који могу имати супстанцијални утицај на спровођење ове јавне политике (Стратегије и пратећег АП). Супстанцијални утицај подразумева или да деловање одређеног фактора услови неиспуњавање (у целости или делом) или кашњење у испуњавању одређене активности или правац деловања ове јавне политике. Органи који су дефинисани као носιοци активности су дужни да благовремено прате и извештавају о појави ризика, те да спроводе све потребне активности срачунате са ублажавањем дејства тих ризика.

Осим пописа ризика, у наредној табели су приказани и могући правци митигације (ублажавања дејства појединачних ризика), а који су дефинисани у складу са претходно формулисаним претпоставкама. Заједнички именулац свих активности, односно

претпоставке које су „нултог“ типа и без којих не би могла да се оствари нити једна од активности су:

- политичка посвећеност носилаца активности и институција-партнера у спровођењу активности;
- адекватни финансијски, материјални и људски ресурси за имплементацију активности;
- ефикасна координација и циљно оријентисано управљање активностима.

Посебан циљ	Активност/прави деловања политика	Претпоставке	Опне ризика	Решење/мере за ублажавање ризика
Предузетнички експеримент - Унапређено оперативно окружење и смањене препреке за пословање МСПП				
Посебан циљ 1: Унапређено оперативно окружење и смањене препреке за пословање МСПП	Унапређење општег правног, административног и пореског оквира за отпочињање и развој пословања и „другу шансу“ за МСПП	Промена досадашње праксе у припреми прописа и креирање афирмативнијег пословног окружења за развој предузетништва и раст и развој МСП.	Недовољна резонанзност предсавника МСПП за праћење и припрему за нове прописе и процедуре.	Додатне и допуњске обуке за представнике како МСПП тако и органа и институција одговорних за имплементацију нових прописа и процедура.
Посебан циљ 1: Унапређено оперативно окружење и смањене препреке за пословање МСПП	Унапређење приступа МСПП кључној инфраструктури	Адекватно учешће, сарадња и допринос свих надлежних институција.	Инфраструктурни развој није равномерно и пружа неједнаке прилике за целовит развој сектора МСПП на читавој територији Р. Србије.	Потребно је координирати рад надлежних министарстава за спровођење различитих програма за додатно унапређење инфраструктуре и координација рада са ЈЛС.
Посебан циљ 1: Унапређено оперативно окружење и смањене препреке за пословање МСПП	Јачање капацитета институција за подршку МСПП и дијалога за развој са МСПП	Заматљивост како службеника тако и предузетника и власника МСПП за ко-креирање јавних политика.	Недовољни капацитети кључних институција за подршку сектору МСПП.	Неопходна је честа комуникација са представницима МСПП у сврху јачања оних капацитета управе који највише доприносе расту и развоју сектора МСПП.
Иновативан, зелени и на дигитализацији заснован развој - оспособљен сектор МСПП за дигиталну трансформацију и премену иновативних и зелених решења				
Посебан циљ 2: Иновативан, зелени и на дигитализацији заснован развој - оспособљен сектор МСПП за дигиталну трансформацију и примену иновативних и зелених решења	Унапређење иновативних капацитета	Иновативност је једна од најзначајнијих предиктора брзог раста МСПП.	Недовољно коришћење подршке за развој иновативности МСПП.	Потребна је активнија промоција и развој програма подршке иновативности МСПП.
Посебан циљ 2: Иновативан, зелени и на дигитализацији заснован развој - оспособљен сектор МСПП за дигиталну трансформацију и примену иновативних и зелених решења	Подршка МСПП за примену зелене агенде у пословању	Креирана мапа пута о изазовима МСПП. Успостављена платформа за циркуларну економију. Креирана јасна методологија за укључивање зелених критеријума.	Инфлаторни и други макроекономски притисци утврђују спремност МСПП за повећан допринос остваривању свих циљева одрживости.	Треба активно радити на јачању свести и олакшати приступ фондовима чији је циљ озелењавање пословања.
Посебан циљ 2: Иновативан, зелени и на дигитализацији заснован развој - оспособљен сектор МСПП за дигиталну трансформацију и примену иновативних и зелених решења	Подршка МСПП за дигиталну трансформацију и развој е-трговине	Развијена методологија програма за дигиталну трансформацију ММСП. Довољна спремност заинтересованих страна за убрзану дигитализацију.	Дигитализација пословања омогућава квалитативни „скок“ у развоју МСПП. Већински део сектора МСПП послује у радно-интензивном послују у дигиталној трансформацији МСПП.	Треба активно унапређивати програме финансијске и нефинансијске подршке сектору МСПП за подстицање дигиталне трансформације МСПП.

Иновативних и зелених решења	Конкурентан МСП сектор – Ојачана конкурентност МСП на домаћем и страном тржишту	Консензуо око реформе образовног система и јачања дуалног образовања.	И и недовољно дигитализованом окружењу	
Посебан циљ 3: Ојачана конкурентност МСП на домаћем и страном тржишту	Подршка МСП за јачање капацитета за управљање људским капиталом	Консензуо око реформе образовног система и јачања дуалног образовања.	Људски ресурси су кључна компонента опстанка, раста и развоја МСП. Негативни демографски трендови и недовољно активна „циркулативна мозгова“ смањују капацитете МСП.	Потребно је додатно јачати капацитете формалног образовног система и неформалног образовања са циљем добијања што је могуће спремнијих људских ресурса.
Посебан циљ 3: Ојачана конкурентност МСП на домаћем и страном тржишту	Интезивирање подршке за инвестирање, приступ финансирању и реализација финансијских трансакција МСП кроз постојеће и нове програме	Спремност банака и других финансијских институција за унапређење постојећих и развој нових производа за МСП сектор.	Недовољни капацитети сектора МСП за излазак на нова тржишта и успешно превазилажење царинских и нецаринских баријера.	Стабилни процес интеграције у ЕУ и јачање спољнотрговинских односа билатералним и мултилатералним уговорима.
Посебан циљ 3: Ојачана конкурентност МСП на домаћем и страном тржишту	Подршка МСП за ширења на нова тржишта	Удруживање предузетника омогућава креирање синергетског ефекта и бржи раст и развој.	Израито слабо поверење међу МСП и недовољно развијен ауторитет пословних удружења.	Треба креирати посебне позитивне мере за унапређење повезивања МСП и јачање поверења међу битним стејхолдерима.
Посебан циљ 3: Ојачана конкурентност МСП на домаћем и страном тржишту	Промовисање пословног повезивања МСП	Постојање брзог протока информација о поремећајима на тржишту узрокованих екстерним факторима. Довољни кадровски капацитети са развијеним компетенцијама за праћење кризних удара на сектор МСП.	Сектор МСП је израито осетљив на негативна кретања на макроекономском и спољнотрговинском нивоу. Нестабилно економско и трговинско окружење и потенцијални „ударци“ на ликвидност МСП.	Потребно је активно самулирати деловање макроекономских и спољнотрговинских ризика са циљем оптимизације кризног одговора.
Посебан циљ 3: Ојачана конкурентност МСП на домаћем и страном тржишту	Јачање отпорности МСП на кризе	Обједињавање свих релевантних садржаја за предузетништво на једном месту.	Недовољно дуга култура континуирано развијања тежњу за развојем предузетничких подухвата. Промотивне активности ка развоју предузетништва још увек немају довољан „одјек“ у јавности.	Треба активно и континуирано радити на прилагођавању комуникацијског и едукацијског садржаја преваходно ка почетницима у пословању.
Интезиран МСП сектор и оснажен предузетнички дух – Ојачана конкурентност МСП на домаћем и страном тржишту	Подстицање предузетничког духа и подршкама почетници у бизнису			

<p>Посебан циљ 4: Ојачана предузетничка иницијатива и већа шанса за улазак у предузетништво за различите циљне групе</p>	<p>Интензивирање подршке већој инклузивности развоја МСП</p>	<p>Унапређено статистичко праћење предузетништва и маргинализованих група. Спремност суштински већинакоправних и маргинализованих група за отпочивање предузетничких подухвата.</p>	<p>Формална пословна једнакоправност за отпочивање или вођење „малог бизниса“ није рефлектована у пракси. Демографске карактеристике (пол, године, национална и друга припадност) битно нарушавају једнаку шансу за вођење успешног МСП.</p>	<p>Одабране активности активне политике јачању инклузивности сектора МСП треба да буду често ре-евалуиране са циљем оптималне алокације расположивих фондова (укључујући бесповратна, кредитна и гаранцијска средства).</p>
--	--	---	--	---

11. АКЦИОНИ ПЛАН